

AOKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2020. tavasz
XIII. évfolyam 1. szám

Apokrif

”
semmit se tudva
nóttünk
”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XIII. évfolyam, 1. szám
2020. tavasz

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám *(vers)*

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Murzsa Tímea *(próza, Apokrif Online)*

Mizsur Dániel *(kritika)*

veress dani *(kép)*

B. Kiss Máttyás *(Apokrif Online)*

Tamás Péter *(műfordítás)*

•

Munkatársak

G. Szabó Sarolta *(korrektúra)*

Molnár A. Aliz *(tördelés)*

Tarcsay Zoltán *(címlap/design)*

Bali Farkas Péter *(szerkesztőségi asszisztens)*

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.
Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Copyright © 2020 Az Apokrif 2020/1. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 08 Mizsur Dániel**
A hajszobrász; Boldog exklávé; Körtúra
- 15 Sajó László**
*Ballada a könyvtáros kisasszonyról; Rómeó és Júlia;
Philemon és Baucis*
- 21 Kőhegyi András**
Az idegen
- 27 Taródi Luca**
Nyaráló; Egy tál leves
- 30 Stolcz Ádám**
Transz; Hátsó gondolat
- 35 Szalay Álmos**
Kék Hotel (regényrészlet)
- 43 Györe Balázs**
röltex(t); adrienne-ősz
- 46 Nagy Márta Júlia**
Lakótelepi bacchanália

Látószög

- 48 Mizersur Dániel:**
Vershatározó: Nagy Márta Júlia verseiről
- 52** Tájképzetek
(Kopacz Kund és veress dani beszélgetése)

Látótávolság

- 58 Taródi Luca:** *Vidám bestiárium a várakozás lehetőségeiről*
(Halmi Tibor: Utolsó csatlakozás)
- 62 Makkai T. Csilla:** *Tintából és deszkából épített vár*
(Seres Lili Hanna: Várunk)
- 66 Navarrai Mészáros Márton:** *Csonka állatmese*
(Fehér Boldizsár: Vak majom)
- 71 Kondor Tamás:** *„Mélyvízbe nem mehetünk”*
(Gáspár-Singer Anna: Valami kék)

Illusztrációk

A szám képanyagát **Kopacz Kund** munkáiból válogattuk.

A borítón szereplő fotópár, a *Havas gyakorlat*, egri természetművészet szakosok gyakorlatán készült, 2013-ban, két egymást követő napon. Közös munka Balázs Péterrel, Főrizs Ritával, Keresztes Róberttel, Kocsis Barbarával és Lipkovics Péterrel.

Kopacz Kund

Fűrt tájkép, 2018

tégla, habarcs, vakolat, 300 × 200 × 20 cm

Csaracsó, Románia

Mizsur Dániel

A hajszobrász

Egy öreg fodrásznál béreltem szobát
Hetvenháromban, lakótelepi soron.
Hajadon volt, szikár sváb, agár-alakkal.
A háziak Katrinnak hívták.

Az újonnan betelepültek elrendezték
Soraikat, kész lakás, kész szenvedélyek.
Jutott idő a hajkoronákra is.
Őt testvére halála hozta Pestre, engem
A jóisten, és az olyan hajadonok, mint ő.
Délután fogadott vendégeket,
Néhány héja a balkonra telepedett,
A szél söpörte hozzánk őket, a szerencséjük.

Esténként hallottam szitkozódni,
Tudtam, körmenetbe vágyna
Igazán, félvilági hercegek ostromába,
Ahol megtalálja helyét.
Íz lenne csak szájában a „hajdani élet”.
Visszafogta a műszak,
Hogy eladná szívét egy pár harisnyáért.
Ki volt ő, hogy ne legyen igaza
Délibábjainak, ki volt, aki munkára fogta
Évtizedekkel ezelőtt, törölve nevéből
A derűs ipszilont?

Egy csettintésre ott termett volna
Egész cserben hagyott családja,
Ha hagyja, és nem a vérvörös korongot
Figyeli alábukni a távoli szántóföldeken.

Múlhatott volna rajta a Rajna-völgyi erdők
Sorsa, lehetett volna hallhatatlan a Ringen.
Én apród, legfőbb bizalmasa leszarmazottainak.
Öreg sváb volt csak decens magyar vidéken.

„Ki voltam, mikor mellemen háborús
Medáliával vártam a koronázást?
Mikor a misszionáriusnők maguk közé
Fogadtak? Amikor elvegyülhettem a cerclé
Hajkoronás tömegében? És ki voltam akkor,
Mikor a bán felismerte bennem ő-szerelmét?”

Öreg sváb volt csak jóra való magyar vidéken.

Csendestársam voltam, vágyaiban
Bukott nagyság angyala.
Ismert, jól megtűrt maga mellett.

Ha szerencsés rendtag lettem volna,
Bukott ivadék esetleg, fejedelmi csalódás,
Nem osztotta volna meg velem lakását.
De túl jól ismertem morzsolt imáit,
Tolvaj alakmásait.

Boldog exklávé

A túlpartról gyanútlan lehet,
Boldog exklávé a város.
Közben birodalmi évtizedek
Martaléka, öble eszerint valódi:
Nyílt és naiv. Partizánokat fogad
Tudta kívül, majd csodálkozik, ha
Az évfordulóra üres a magtár,
Hogy éjszakába nyúlik a napszám,
Pedig senki nem parancsolt munkára.
Senki nem győzött meg senkit.
A hittérítők már vert földre érkeznek.

Nyilván hallotta a száműzés hírét, aki
Egymagában ült itt, pergetve éveit.
Utolsók között is az utolsó: köti még
Helyismeret, valuta, némi bizalom.
Úgy hihette, oka volt rá, nem is kevés,
Hogy majd ugyanabban a világban... –
Távozása, mint egy állatfaj
Kihalása, ezért egyszerű lesz.

Egy korszak készül leköszönni,
És gondosabb terv igazgat.
Csak a szél iránya
Változott, a hal nem a tengeré,
Az oltár nem oltár, hiába nézik.
Fülelni tévút, hova. Kint más világ.
A dagály harcokba kezd,
És a közeli kolostorokból győzelmét remélik.

Korzózik, merül, fullad, ki pihenni jött –
Ezüst, kuna, font cserél gazdát
Csörgő kagylókért, tengermélyi kacatokért;
Cápa fogak talizmánként
Csüngenek a nyakban, rostos sült
Halféléket szolgálnak este, vörösbort tarka
Lampionsorok alatt. Verkli szól-recseg,
Takarék-múlt sanzonjait játszanák
Lelkifurdalás helyett, de kik:
Épp műszakot váltanak.

Hosszú a korzó, a bazársor,
Örömei, fényei ugyanazok,
Mint beljebb, az elfoglalt területeken akárhol.
Látszik, hosszabb éjszakákra készülnek.
Komp indul: az utolsó – harangot vernek,
Mintha nem lenne holnap.
Látni a túlparton a Monarchiát.

A megspórolt béke fogyóban,
Sovány használlatait hagyja hátra.
Mit sem sejtve használják maguk,
És mikor elérkezik a pillanat,
Egy csöndes sarkot keresnek,
És leszámoltatják velük, ami megmaradt.

Körtúra

(A valóságos színpad)

Az Évszak mégis nagy rendező,
A terrakotta színpadra vénasszonyok
Hozzák a kellékeket, mint a késve züllő tölgyek
Vagy a kopaszra égő hegytető.

A szurdok ellenben törvénytisztelő
Polgár, mohosodik, omlik és rendre hűl.
Dohos kívánalmait a télnek szenteli –
Az meg, ha a fagy elmarad, képes még,
És megenyhül.

(A játék)

1.
Erőfeszítésünk lehet bocsánatos,
Akár nagyszerű.
A zúgó liget felől mindenesetre
Panorámát ér.
Kevés hiányzott – nem a levert
Forradalomhoz, a koronához.

2.

A völgyeket mártírokról nevezik el,
Elméleti győztesekről.
A gyakorlat, persze, kevésbé időtálló,
A menedékház teraszán
Vagy a térkép biztonságában kereshető:
Vannak kerülőutak, a lavinaveszély is nőhet.
A gyakorlat – tessék! –
Senkit nem hagy tévedésben.

3.

Polgári foglalkozás megrajzolni a felderített
Megyék telekhatárait, majd félni felbontani
Akár egyetlen parcellát is.
Mert innen a biztonság túlzó, és
Szerencse, hibára kevés esélyünk.
Onnan viszont – ki tudja?
Az arányok tetszeleghetnek bárhogy.
A tét csak a fiktív kicsúszásveszély.

4.

A fennsíkról azért látszódnak eredményeink,
Sajátok.
Az összes alacsonyabb csúcs
És a sikertelen támadások mind.
Majd késve a start: cél.
Vigaszág helyett ígélet
Következő stációkra.

Kopacz Kund

Építkezési anyag II., 2019
PÁL, furnír, 200 × 80 cm

Sajó László

Ballada a könyvtáros kisasszonyról

Törzsolvasó, hét éve járok hozzád,
Mert hozzád, nem is a könyvekért. Könyvek
Mindenütt. Otthon is. Telepakolták
Polcaim az évek, s én, a sznob. Jönnek
Szerzők, könyvek, legyintek, már a szőnyeg
Is teli, mint könyveimben a margók,
Elolvastam minde(n)t, de most már nő kell –
Hajolj le, markold a dexion-salgót!

Gumicsontok, guminők, álvalóság,
Maszturbáció, s aztán se lesz könnyebb,
Máris új könyv kell, porhintés, és szórják
Szemünkbe a betűt: szeretnek, ölnek,
Törölhetünk velük segget és könnyet,
De mit okoskodom! Könyveid hagyd ott,
Mindent megteszel a törzskölcsönzőnek –
Hajolj le, markold a dexion-salgót!

Nézlek, a polclabirintusban ott állsz,
Remegsz, Ariadné, várod a szörnyet
(De művelt vagyok, Thészeusz a polcnál!),
Istenvert a váll, mely könyv fölé görnyed!
Még azt se tudom, hogyan is köszönjek,
Te, Égi Mása, én földi halandó,
Piros farmerban segged oly gömbölyded –
Hajolj le, markold a dexion-salgót!

Ráhel, te, még hét évet nem várok rád!
József és test... Félbeszakítász, könnyed
Mozdulattal, *igen*, monitoron látsz
Egy példányt, *pillanat*, *felhozom önnek*
A *raktárból* – e pillanat örökre
Tartson, együtt kerestünk Thomas Mannt, volt...
És felfénylett feneked tündökölve –
Hajoltál, markoltál dexion-salgót!

AJÁNLÁS

Könyvtáros kisasszony! Kikölcsönöztem,
Tetralógia, újraolvasandó,
Nem hagyom abba, görnyedek fölötted,
Amíg markolod a dexion-salgót.

Rómeó és Júlia

E fennen finom, fényes bálterembe
Egyszerre beszabadult ennyi digó,
Mozdulni se lehet, összehérselve
Táncot mímelő tömeg, *szia*, *szió*,
Ismerkedés, nem az Il Silenzio
Szól, diszkógömb forog, beleszédülsz,
Nyakadba csókolok, nem nagy rizikó –
Ó, Júlia, miért vagy te még szűz?

Arcod nem látom, nem is kell, a tested
Nézem, törékeny, kis mell, negyven kiló
Lehetsz, a sötétben szádat kerestem,
Megtaláltam, vad csók, dörgő dizsi szól,
Azt már érzem, bébi, tudsz csókolni jól,
Nézzük a többbit, pirulsz, a vér üz
Minket a kertbe, vörös a telihold –
Ó, Júlia, miért vagy te még szűz?

Az vagy, szűzkurva, előbb faszom vedd be,
Arcodon halotti maszk, rajtam is, ó,
Pucsíts, pinádba, férfiakat seggbe,
Tudna mesélni szegény Mercutio...
Hajnalig baszunk, míg az első rigó
Megszólal, te sokszor kielégülsz,
Faszom véres, mint ama tőr, amikor –
Ó, Júlia, mért nem vagy te még szűz?

AJÁNLÁS

Bent dübörög a diszkó, szia, szió,
Számod megvan, felhívlak, hozzám, belém ülsz,
Utolsó szavaival Mercutio
– bocs, adja magát a rím –, *mert kúrni jó!*
Ki anyaszült meztelen, mind meghal végül –
Júlia, mért nem maradtál örökké szűz?

Philemon és Baucis

Még alszol, én kint fölteszem a kávé,
Kotyogóba, előbb magamnak, te nem
Bírod az erőset; ha fölkel, már kész
A tiéd is: cukor, tej, te édesen;
Kávé, úgy se közös, nem alszol velem,
Horkolok, krákolok és az izzadságszag...
Zsebrádió, látod, ez a szerelem –
Vajas, ropogó piritós vacsorára.

Te cigizel, én iszom, de egymásért
Élünk-halunk, egy a szenvedély, jelen
Állapotunkban szeliden, hozzád ért
Kezem, megsimogatsz, *mi van, öregem?*
Mi lenne? Mi az ebéd? Nem szereted,
Amit én; csengő, hozzák, dobozba zárva
Leves, főzelék, nekem sertésszelet –
Vajas, ropogó piritós vacsorára.

Szieszta délután, s megint a kávé,
Ülünk a kertben, és mindjárt este, kezd
Hűvösödni; két öreg, ki már ráér
Nézni a holdat, mi mára csak gerezd,
Napunk is elfogy, hírünk hamva se lesz,
De áll a tölgyfa s mellette áll a hársfa.
Menjünk be, szívem, Isten hidege ez –
Vajas, ropogó piritós vacsorára.

AJÁNLÁS

Istenem!

Megadjuk a módját, tatárbifszteket

Eszünk az utolsó vacsorára,

Ropogó pirítóásra már nem kenem,

Nincsen fogunk, esszük magába',

Etetjük egymást teáskanállal.

Kopacz Kund
Báb, 2014
gipsz, fásli
Wongol, Dél-Korea

Köhegyi András

Az idegen

Még be sem fejeztük a sörsátrak felállítását, amikor megjelent a hajléktalanok első csapata. Úgy nézegettek befelé az üzem rácsos kerítésén, mintha nem is új üzemvezetőnk tiszteletére, sokkal inkább az ő kedvükért rendezték volna az egész ünnepséget. Arcukat az erőtlen márciusi napfényben fürdetve figyelték, ahogyan mi, a vágóhíd szokatlanul serény dolgozói, ide-oda futkosva tettük a dolgunkat. Azon a napon senki sem engedhette meg magának, hogy lustálkodjon. Az új vezér: élet és halál ura. Akik korábban jóban voltak vele, azok lelkesen tettek-vettek, időnként sokatmondó pillantásokat váltottak egymás között. Akik pedig a haragosai vagy ellenlábasai közé tartoztak, most kaptak egy esélyt, hogy látványos igyekezetükkel bebizonyítsák önnön nélkülözhetetlenségüket.

Nekem is jó okom volt a szorgoskodásra: az elmúlt néhány évben szabályosan körüludvaroltam az új főnököt, aki akkor még közvetlen felettesemként irányította az üzem ügyviteli osztályát, így most joggal reménykedhettem előléptetésemben.

És valóban, mikor kora délután, pár perccel az ünnepély megnyitása előtt kezet szorítottam régi-új főnökömmel, biztató mosolyt véltem felfedezni a szája szegletében. Hosszabb beszélgetésre nem maradt időnk, mert engem halaszthatatlan ügyben az üzem főkapujához hívtak. Két-három tucatnyi lerongyolódott, szakállas férfi ácsorgott odakint, bebocsátásukra várva. A szervezők rám bízta az ünnepélyre érkező hajléktalanok ellátását. Nekem kellett gondoskodnom arról, hogy a zúrós alakok ne okozzanak zavart. Odaléptem hát a kapuhoz, hogy beengedjem a csoportot, majd néhány, külön az ő számukra felállított asztalhoz tereltem őket. A hajléktalanok farkasétvággal vetették magukat az asztalokon felhalmozott élelmiszerre, a tőlük néhány méterre ténfergő vendégek macerálására, úgy tűnt, nem is gondoltak.

Egy idő után meguntam a csövesek nézegetését, és szememet a földre szegezve, a fejemben nyüzsgő gondolatokhoz menekültem a kiábrándító valóságból. Merengésemből egy, a vállamat megkopogtató, inas kéz rázott fel. Töpörödött, őszülő halántékú hajléktalan állt mögöttem. Egy üveg gyenge, rossz minőségű sört nyomott a kezembe és az egyik közelben álló, üres asztalka felé intett. Nem emlékszem pontosan, hogy miről beszélgettünk mi ketten azon az estén, búcsúzkodásunk körülményeit azonban megőrizte a memóriám.

Egy, a bokrok között szörcsögő-öklendező hajléktalan mellett haladtunk el, mikor újdonsült ismerősöm hangosan felhorkantott és megjegyezte:

– Ez azért van, mert nem gondolkodnak, csak zabálnak ész nélkül. Ha gondolkodnának, tudnák, hogy az ő koplaláshoz szokott gyomruk nem bírja a nehéz ételeket.

Erről beszélt, amíg a kapuhoz nem értünk. Ott aztán elváltunk, mindegyikünk ment a maga dolgára. Másnap reggel, a kávéscsészémmel szemezve, megpróbáltam felidézni az éjszaka történéseit. Amiben biztos lehettem, az az volt, hogy nagyon jól éreztem magamat az öregember társaságában, szinte a hatása alá kerültem. Munkába menet már azon sajnálkoztam, hogy nem látom többet az öregurat, aki az ünnepély után minden bizonnyal visszatért az aluljárók világába.

Ezek után mondanom sem kell, mennyire meg voltam lepve, mikor aznap délután a portás egy mocskos göncökbe öltözött, deresedő fejű vénséggel állított be hozzám. Rögtön felismertem éjszakai beszélgetőtársamat. Zavart mozdulattal mutatam neki helyet magam mellett, ő pedig letelepedett és beszélni kezdett. Mikor mesélt, mindig előrehajolt, volt, hogy csak centiméternyi távolság választotta el az arcunkat. Nem tudom, hogy mennyi időt töltöttem azon a napon az öregember társaságában, ahogyan azt sem, hogy a későbbi alkalmakkor meddig maradt nálam.

A hajléktalan ugyanis első látogatásának sikerén felbuzdulva, másnap, majd harmadnap is megjelent az üzemben. Egy hét elteltével már mindenki hozzászokott az öreg jelenlétéhez, munkatársaimnak már fel sem tűnt, mikor délelőttönként keresztülgyalogolt az üzemen, engem keresve.

Akkor is utat talált hozzám, mikor várva várt előléptetésem végre bekövetkezett, így már saját irodámban ülve bajlódhattam a vágóhíd bevételeinek vég nélküli számoszlopaival. Belesüppedt az íróasztalommal szemben elhelyezett karosszékebe, és belefogott egyik vég nélküli történetébe. Volt, hogy csak nézett rám különös, szürkés-kék szemével, távozása után pedig kitérő válaszokat adtam a portás által hozzám felvezetett, ápolatlan külsejű öregúr felől érdeklődő kollégáimnak.

De még ezt is el tudtam volna viselni. A bajok akkor kezdődtek, mikor az öreg megjelent az álmaimban is: leült az ágyam szélére és bámult rám, egészen addig, amíg rémült sikoly kíséretében, kezemet vadul kalapáló szívemre szorítva, fel nem riadtam. Kezdttem úgy érezni, hogy a hajléktalan szánt szándékkal próbál az örületbe kergetni. Körülbelül két hétig vártam, azt remélve, hogy a vénember nem jön többet, vagy legalább a rémálmaim megszűnnek majd. Mikor azonban rémálmaim sorozata folytatódott, kellemetlen vendégem zaklatásaival egyetemben, cselekvésre szántam el magam. Egyik délelőtti látogatásakor félbeszakítottam az öreg monológját, és megkértem, hogy aznap éjszaka legyen segítségemre. Az éjszakásoknak segíték be, magyaráztam, néhány ládát kéne átvinni az üzem egyik végéből a másikba. Ő néhány másodpercig csodálkozva bámult rám, majd bizonytalan hangon igent mondott.

Irodistaként csak felületes ismeretekkel rendelkezttem mindarról, ami az üzem többi részén zajlik, ezért mielőtt hazaindultam volna, leballagtam a gépek közé és elmagyaráztattam magamnak mindent az ott sorakozó, bonyolult szerkezetek működéséről.

Éjszaka aztán ott álltam a vágóhíd kapujánál, majdnem fél-órával a megbeszélt időpont előtt. Aggódva figyeltem karórám komótosan haladó mutatóit, körömöt rágva találgattam, vajon eljön-e az öreg. Végül, jó tízpercnyi késéssel befutott a hajléktalan, és én egy fájdalmas sóhaj kíséretében lenyomtam az üzem kapujának kilincsét. Biccentettem az éjjeli őr felé, talán még morogtam valamit alig hallhatóan, az őr pedig visszaintett, aztán bóbiskolt tovább.

A hátsó kijárat felől léptünk be a hatalmas, sötét csarnokba. Szomorúan figyeltem a mellettem haladó öreget. Lassan lépkedett, fejét forgatva kíváncsian nézegette a futószalag mellett álló, feketeségbe burkolódzó gépek homályos sziluettjeit. Felkattintottam a lámpát, és megnyomtam néhány gombot a falra szerelt irányítópanelen. Sápadt fény árasztotta el a termet, a gépek először halk, majd egyre hangosodó zúgással életre keltek.

Mi pedig álltunk ott egymással szemben és bámultunk bele a másik karikás szemeibe. Sok minden megfordult akkor a fejemben. Hiszen a hajléktalant csak egy rövidke lépés választotta el a veszélyes szerkezetektől. Már az is csonkolódáshoz szokott vezetni, ha valamelyik óvatlan munkás néhány másodpercig rossz helyen felejtí a kezét.

Nem tartom magamat kifejezetten erős embernek, de biztos voltam benne, hogy egy vénemberrel könnyedén elbírnék. Egyetlen határozott mozdulatomba került volna, hogy egyszer és mindenkorra megszabaduljak tőle.

Már-már megindultam az öregember felé, hogy megtegyem, amiért idejöttünk, mikor eszembe jutott, hogy akár el is mondhatnám neki, ami a szívemet nyomja. Hogy mennyire zavar, mikor delejes tekintetét a szemembe mélyesztve beszél hozzám halk, reszelős hangján. Hogy mennyire nehezemre esik napról napra elviselni a társaságát, meghallgatni ostoba történeteit. Hogy mennyire zavarba hoz kéretlen látogatásaival munkatár-

saim előtt. Hosszú volt a lista és éreztem, hogy ha most kell beszélnem vele erről, később már nem lesz rá alkalmam. Szólásra nyitottam a számat, már éreztem is, ahogyan a panaszáradat első szavai a nyelvemre tódulnak, de az öreg megelőzött.

– Hol vannak azok a ládák – kérdezte állát agresszíven előretolva.

Ezek voltak az utolsó szavai. Biztosan kiabált még, és sikoltoznia is kellett, de ezt én már nem hallottam. A pörkölő lángjának félelmetes sistergése és a lecsapódó, éles fémlapok zaja elnyelt minden más hangot.

Kopacz Kund
Támaszték, 2014
bambuszrúd
Wongol, Dél-Korea

Taródi Luca

Nyaraló

Amikor letelt a három hét, el kellett jönnünk a nyaralóból.
A gyerekek barna tenyérrel
integettek a zöld Skodánknak,
futottak utánunk a homokúton,
aztán elnyelte őket egy porfelhő.
Régen mindig úgy gondoltam,
hogy a többiek ezután
már nem csinálnak ott semmit,
becsukják a spalettákat, és úgy maradnak.
Csak a kimert kutak fenekén megöregedő békák zörögnek tovább,
akik nem emlékeznek már a vízre,
mégis arról kuruttyolnak,
hogy milyen jó volt benne fürödni és fulladozni,
majd elszáradnak.

Még mindig járunk oda,
de már csak hárman.
Nem integet senki,
az idősekből vályogház maradt,
a fiatalokból porotherm.
Szüleim arcán mély ráncok mutatják előre az utat,
már ők járnak ide nyaralni, nem én;
hajuk fehéren lobog a huzatban –
örök hótakaró alatt alszik a gyerekkoruk.
Kimert kutak fenekén ülünk, és csendben figyeljük egymást,
ahogy lélegzünk, csámcsogunk és horkolunk éjszakánként,
integető kezek után kapkodva nő fel bennünk lassan az emlékezet.

Egy tál leves

Az iskolai kantinelevest a harmadikosok csendben eszik.
Szentimentális pillantásokat vetnek
a lebegő pacalra, mint a veteránok.

Úgy szürcsölnek,
mint a katonák, akiket kiképeztek a legvéresebb háborúra,
de elfelejtettek szólni nekik,
hogy már hatvan éve véget ért,
nyugalomba lehet vonulni a harmadik osztályból.

Milyen szépen ülnek, mélázik el néhány napközis,
a karfiolt is megették, nézd, Macám, a fehérrepát is,
mint a jó gyerekek...
de hangjukat elnyelik
a terített asztal csendjével koccintó poharak.

Hogyan büntettek és jutalmaztok, bukkan fel a hospitáns,
kit érdekel, hány társukat szögezik a bordásfalhoz – feleli
veterán arccal egy másik –,
ha egyszer jó az étvágyuk, nemigaz, Macám? Drágám.

Egyetek csak, egyetek,
mondják a kanalat tartó kezeknek,
de minden galuska után fülükre tapasztják a tenyerüket,
mint a rossz gyerekek.

Aki elsőként eszi meg, választhat
a csodaszákból,
és hirtelen mindenki vágyódik
az éhség után, leönti magát,
hagyja, hogy más váltsa rajta a cipőt és a ruhát.

Hogy milyen forró a lé, már senkit nem érdekel.
Csattognak a kanalak,
növekszik az olajfolt a kockás abroszon,
azt pedig nem egyszerű kimosni, ugye, Macám? Drágám.

Stolcz Ádám

Transz

Így lettél végül egy szimpla bevándorló,
bár nagyon szép, nem a tiéd ez a virágzó éden,
sok idegen növény, földjétől elszakadt mag.
A kezdedben jól áll a sövényvágó olló
a szomszéd egyre zöldebb édenkertjében,
a sövénylabirintuson keresztül vágsz utat magadnak.

Ha kérdezik, honnan jössz,
az már szinte sértés.
De külföldön a magyar hang
miért szól ilyen szépen?
Akcentusod nincs,
de marad egy megérzés,
egy rejtett barlang
a sziklák szúvas fogközében.

Egy lyukban élsz,
de legalább látod az eget.
Ugyanis a szobád falán rengeteg a rés.
Egy hálósák az ágyad, a házad a horizont,
a falán, úgy képzeled, a távolság a hangszigetelés.

A valóságodat valahogy mégis összevarrod,
rongyos felhőket szel át megint a géped.
Nem repülsz eleget, de mégis túl sokat.
A sebedet nem szabad elvakarnod.
Miután összezárt, majd úgyis kitéped
a varratokként sajgó kondenzcsíkokat.

El kell menni ismét.
Jó utat vagy szelet!
Bár azt hiszem, hogy sok volt neked már a jóból!
Az agyadban megszépül
a múlt, ez az otthonos képzelet.
Az árbócod elszédül,
és kihány a hajóból.

Változó tájak és változó szerepek.
Akiket tiszteltek és akiket szántok.
Tanár és diák vagy szellemszerű kukás,
emberek, állatok, rovarok és szörnyek.
Én vagyok az arctalan csuhás, a zarándok,
aki az állandó változás alatt összegörnyed.

Sok arcom van,
de egy sincsen saját.
Ami van, az is inkább emlékeztet másra.
Ha át kell változnom, az életem te vedd el!
Megállítod az egymást váltó énjeim forgóajtóját,
ahogy belépsz a körforgásba.
Megállítod az örvényt egy érintéssel.

Emlékeztetsz,
hogyan van itt még helyem,
nem alakulhatok át.
Újjászületnék másként,
de csak egy anyám van.
A freskók, amik megtöltik a fejem,
ezt a templomkupolát,
ördögök lebegnek a zúgó koponyámban.

Hátsó gondolat

Egy kocsi
mellettem nyikorogva lassít.
A sofőrre hull a tekintetem.
Rám néz, és lassan mellém tolat.
Kinyílik az ajtó, nem is kell intenem.
„Hova mész?”
Az íriszében ott a hátsó gondolat.

Beülök mellé.
„Ki az ott mögöttem?”
A hátsóülésen ott egy másik utas.

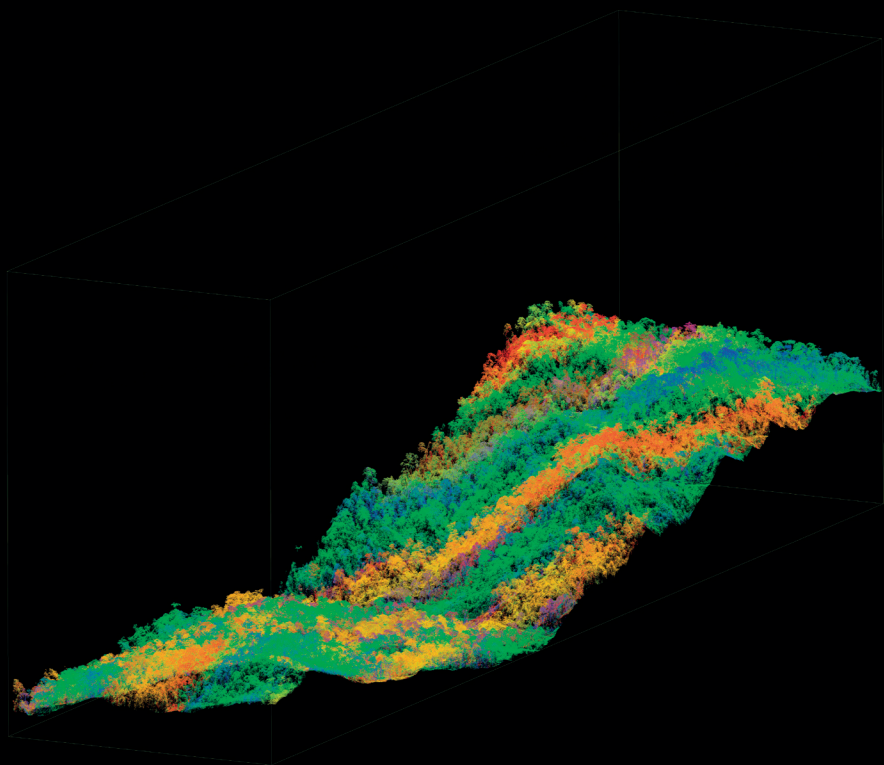
„Te nyomorult ember,
az agyadból jöttem,
az emlékeidben utánam ne kutass.

Elfelejtettél már,
ó, régi barátom,
nem csoda,
hiszen már nem láttalak régen.”

Akárhova nézek,
csak az ő arcát látom
szemem vissza-,
de csak őrá pillantó tükrében.

Kirohanok, de késő.
A kocsi lassacskán megmozdul,
elindul előre, egy centit sem halad.
Hátranézek, azt hiszem,
most leszek rosszul,
ahogy feltekeri maga mögött
az elválasztóvonalat.

Aztán morog, mint az állat, elégedetten,
szörnyeteg, akinek most osztottak kaját.
Az út teljes testhosszában tornyosul felettem,
felborzolja maga mögött az őshüllő taraját.

Kopacz Kund

Szkennelt tájkép, 2018

LiDaR, VR-installáció

Szalay Álmos

Kék Hotel

(regényrészlet)

Kolcsakov Iván belépett a Kék Hotel főkapuján. A csontszakajtó hóvihár süvítve ömlött a hallba, s a fürgeteg megpörgette a padló porcicáit. Iván, a rosztovi fodrász és vadász tépetten, ázottan, kissé megfagyva, hosszú, sötét lebernyegében úgy állt ott, mint aki egyenesen a világ legvégéről tért vissza.

A Hotel maroknyi lakóközönsége görcsbe rándult gyomorral várta a híreket. Mi történt odakint Dodi Freyburggal? Megfagyott, meghalt, megették a farkasok az ordító hidegben, a hófehér hegyek tetején, hová elmenekült meggondolatlanul? Iván ölte meg? Darabokra szaggatom, ha utánam mer jönni! – ezt kiabálta Freyburg a hóviharban, mikor elrohant a Hotelből. A társaság csak dideregve bámulta az erkélyről, senki nem mert szólni egy szót sem. Dodi Freyburg megőrült, szemernyi kétség sem fért hozzá. Életében először, igazán, ölni támadt kedve, igazán megölné és feldarabolná Ivánt, ha erre bármi módja volna. Őt, aki sosem félt semmitől. Aki állítólag magával Andrij Romanovics Csikatilóval találkozott a rosztovi erdőben nyolcéves korában, s az ő karmai közül is kiverekedte magát, most rettegett.

– Nem megyek utána, felejsétek el! – kiabálta magán kívül, amikor a didergő társaság bekopogott lakosztálya ajtaján.

– Hozd vissza, Iván! Ha meghal odakint, az átok...

– Leszarom az átkodat! Leszarom az egész hotelt! Lehet, hogy az egészségből semmi sem igaz! Lehet, hogy nem rajta múlik ennek a rohadt hotelnek a sorsa! Lehet, hogy a ti életek sem rajta múlik! Ő csak jött és ment, és semmi sem múlik rajta!

– Menj ki és hozd vissza! Kérlek. Mind kérünk. – mondta

a hoteligazgató, és olyan picinek tűnt a többiek előtt állva, mint egy kerti törpe.

– Mese az egész! Mind halottak vagytok!

Mint ismeretes, Kolcsakov Iván hét perccel este hat óra előtt szedte a sátorfáját, magával vitte a fegyverét, két törőt, egy szütyőt, benne két deci vodkával, és elindult a Kék Hotel univerzum nevesincs hegyei felé.

– Még haragszol rám? – kérdezte köszönésképpen Iván, mikor megpillantotta egy kiálló sziklaszirten Freyburgot.

– Amiért kidobtál egy repülőből, és utánam köptél? – Dodi Freyburg őszintén nevetett. – Fátylat rá.

Iván megkönnyebbült.

– Annyira félnék, hogy elmész örökre...

Dodi Freyburg bólintott a sziklameredélyen ülve, mikor Iván, lekuporodva mellé, átnyújtotta neki a kulacsot. Belekortyolt.

– Phí, apukám... ez igen.

– Rosztovi.

Dodi Freyburg felkacagott.

– Mi más lenne, mint rosztovi.

Iván végignézett az iszonytató mélységen, ami a lábuk előtt heverészett.

– Nem félsz, baba?

Dodi hosszan, némán ingatta a fejét.

– Ez az egész nem igaz. Az igazi világban nagyon félnék. A közelébe se mernék jönni egy ilyen sziklának. De tudom, hogy ez csak mese.

– Ha leesnél, meghalnál odaát.

– Na igen. Vagy felébrednék, nem igaz?

Ezek a hotelben mind félnek felébredni – gondolta Kolcsakov Iván, és ki is mondta hangosan:

– Ezek a hotelben mind félnek felébredni.

Sokáig ültek egyetlen szó nélkül a meredélyen, alattuk a kilométeres mélység és felhők, felettük a sötétedő, kék égbolt.

- Visszajössz?
Dodi Freyburg felsóhajtott, fájdalmasan és nehezen.
– Találj ki nekik valami szépet. Vagy inkább kegyetlent. Hogy megöltél, miszlikbe aprítottál. Vagy mit bánom én. Találj ki valami hazugságot, rendben?

*

Az egész társulat ott állt most a frissen érkezett Kolcsakov Iván előtt, a hallban. Iván bolond volt, indulatkezelési problémái voltak, talán túl sokat is ivott a kelleténél, de a szíve tele volt jószággal. Legalábbis ő így hitte. Hirdette is magáról nagy bőszen, és az ott ácsorgó, még élő és el nem tűnt Kék Hotel-lakók számára sem igen maradt más remény.

– Azt a rohadt átkot felejtsetek el.

Iván szokatlanul higgadtan kezdett bele, és fokozatosan hangosodott fel.

– Mese az egész. Már elkezdtünk eltűnni, ha esetleg valakinek nem tűnt volna fel. A 218. a harmadik lakóját fogyasztja. Lady Strawberry? A gróf? A pincér? A vörös szobalány? Hol vannak? Mindenki eltűnt, még Dodi Freyburg érkezése előtt.

Ivánnak igaza volt. Bizony, napról napra kevesebben voltak. Fizikai testük kómában feküdt valahol, kinek egy ágyban, kinek egy erdőben, egy belülről bezárt lakásban. Úgy látszik, felszámolja magát a Kék Hotel. Dodi Freyburg az egyetlen, akiről mindenki hitte, hogy talán felébred és visszatér Budapestre.

Ahogy Mazsola fogalmazta meg találóan:

– Hogy mindene csupa szaggatás, az mindegy, csak a szíve dobogjon!

Ezért reszketett most mindenki a Kék Hotelben: Dodi Freyburg szíve dobogjon, bárhogya, bármi áron is.

Iván ledobta magáról a köpenyt, s állt mereven, reszketve. A többiek némán közelebb botorkáltak hozzá, s leültek elé, mint

a mesére áhítózó gyerekek. Iván rémisztően hosszan kifújta a levegőt, beszívta, s újra kifújta. Aztán belekezdett:

– Dodi Freyburg most épp egy sziklameredélyen áll, kilométeres magasságban. Mint a szálfal! Körülötte a hóvihar. Ennyit mondhatok, ez a biztos. Tudom, nem volt szép, hogy ott hagytam. De a fegyveremet átdobtam neki! Át a szakadékon! Nem félttem őt, és ti se féltsétek. Tökös egy kislány. Túl fogja élni. Az jobban aggaszt, hogy nem teszi-e tönkre a fegyveremet. Esetleg beleejti a meredélybe. Akkor kivégzem. Amikor elindultam visszafelé, még állta a sarat, összeszorított szájjal, fagyott hajával állt a hegy mélyébe vezető nyílásban, terpeszbe vetett lábakkal, és fogta a fegyvert. Mindenre fel volt készülve. Viszlát, Dodi Freyburg, ezentúl egyedül kell szembenézned a természet elemeivel, amíg vissza nem térek! Tudtam persze, hogy nem fogok visszatérni, de mit mondhattam volna neki? Rendben, menj csak, ezt mondta. Így is tettem, szó nélkül. De az út a hegy oldalába vezetett, s aztán az oldalán végig, körbe és körbe, csigavonalban. Így mindig láthattam, még órák múlva is, mi történik velem. Alighogy elmentem, egy farkas talált rá. Nagy, sárga, villogó szemét rávetette, és megszagolta, s Freyburg szaga jónak találtatott. Megnyalta a száját a farkas. Mondom is magamban, talán megesszik ma a kis pesti lányt, finom vacsora lesz belőle, segíti a húsa túlélni a kemény telet egy remek kis farkascsaládnak. De Dodi Freyburg támadó pozícióba helyezkedett. Hopp! Megállok, fúj a szél, szemembe hordja tüéles jégdarabjait, küzdenem kell, de mégis látom: rászzegezi szép pisztolyom a farkasra, éppen azzal a mozdulattal, amivel tanítottam neki. Lő. Zokogásban tör ki. De a természet erőit, ahogy a meglőtt farkast, igazán nem érdekli nyomorult zokogása. A golyó nem találta el az állatot, valahol messze, odébb becsapódott egy jégfalba, és ott maradt az idők végtelen végezetéig. Nekiveti magát a farkascsalád feje. Gyorsan és halálos pontossággal céloz: egyenesen nyakra ugrik! Dodi Freyburgnak nincs szerencséje, a drága fegyverem kiesik a ke-

zéből, végigcsúszik a jégen. Minden erejét beveti, hogy leszedje magáról az ordast. De a farkas belemar a kulcsontjába, vér spriccel ki a nyílásból a végtelenmély meredélybe, Dodi Freyburg vére spriccen, összemocskolja azt a szép fehér világot, vért követel tőle az éjszaka, s az éjszaka megkapja a véréét. Ekkor Dodi Freyburg ősi ereje felhorgad a belsejében, vadul, már fegyver se kell hozzá, pusztá ereje olyan hatalmasra duzzad, most megölné bármit, ami a közelébe kerül. Már másfél óra távolságra vagyok tőle, de a visszakanyarodó úton, a meredély másik oldalán, tisztán látom a repkedő tűjégen át, amint teljes testével előredől, rákapaszzkodva, előlről a farkas, és levágódik hassal a jégnek. Felsikít ő is a fájdalomtól, de a szegény pára gerince is eltörik. Na nem azonnal döglik meg. Már nem tud felállni, csak a földről kap oda, beleharap Freyburg véres részeibe, mindig ugyanoda. Okos kutya. Jól teszed. Harapd csak meg, harapd meg a gazembert. Dodi Freyburg üvölt, keservesen a fájdalomtól, de küzd is, nem adja fel, lebírja a farkast, ám az még egyszer belemar. Most már biztos meghalsz, kislány, gondolom, ennyi vért veszíteni... már egy árva órácskád sincs hátra, szegény, itt dögölsz meg. Kellett neked vonatra szállni, kellett, kellett neked a Kék Hotelbe jönni? Már nincs egy órád se. De a farkasnak se lakomája! Tisztességes harc volt, na. Gyönyörű, vad, üvöltő harc. Ám most... nézzenek csak oda! Dodi Freyburg erős! És feláll. Oda nézzenek! Előtte a halott farkas, és... Jól láttam, amit láttam? Én még azt hittem, levágja onnan az állatot, le, a meredélybe, a vére után! De nem! Belemarkol a halott farkas beleibe, és... atyám... ezt nem lehet bírni. Enni kezdi! Enni kezdi a húsát, szétszakítja az állkapcsát, megpróbálja kiszakítani a nyelvét a pusztá fogaival, de hát az már mégsem megy neki, persze, egy nyelv! Így aztán csak bekapja, hogy leharapjon belőle egy darabot. Mint egy örült, egy szerelmes! Odanézzenek! Már nagyon messziről látjuk, igaz, de azért tisztán. Felágaskodik a szörnyű Dodi Freyburg, és véres, véres mindene, folyik a vér, már a ruhája színe se látszik. Ott áll

a fagyban, a hidegben, véresen – és zabálja azt a jóra való farkast, aki direkte az ő húsa végett csatangolt olyan messzire az odújától. Hát igen. És néz rám. Dodi Freyburg észrevett! Ahogy állok ott, nagyon messzire tőle, a hegy visszakanyarodó oldalsó útján, és figyelem őt. MEGÖLTEM – üvölti a visító szélviharon át, amiben úgy forognak a kis tűjégdarabok, beleékelvén a hópelyhekbe, hogy alig látszik tőle már valami, és egyre vadabb és egyre vadabb. MEGÖLTEM! Én is üvöltök, visszaüvöltök: TAKARODJ A HEGYRŐL MERT TE IS MEGDÖGÖLSZ! Meg bizony, gondoltam, itt fenn nincs kímélet. Itt senki sem hallgat rá, senki nem teszi, amit szeretne, ő itt csak parányi féreg a természet fenekén, és eltíporja ez a szörnyű hely. Véresen, kifagyva állt ott szálegyenesen, fagyott hajával, meg a véres szájával és véres mindenével. Elég cafatul nézett ki. Azt hittem, megdöglik a hidegben, olyan sokáig volt mozdulatlan. Én is kis híján megfagytam, míg figyeltem, megmozdul-e végre. De akkor Dodi Freyburg felém üvöltött a nyekergő havon át! Mint ki már nem tud szavakat, csak üvölni, mint ha most születne meg ebben a szent pillanatban. És rávetette magát az összecafrangolt farkasra! Rávetette magát, és harapta! Tépte, tíz körömmel nyiszálta a nyomorult, jóra való, kedves állatot! Dodi Freyburg legyőzte a farkast. Éhen maradt a jóságos farkascsalád. Aztán jönnöm kellett, ha nem akarok meghalni. Megfordultam, és siettem a szurdokon át. Akkor láttam utoljára.

A társaság tátott szájjal figyelte Iván beszámolóját. Azt persze nem tudhatták meg belőle, hogy mi lett végül Dodi sorsa, meghalt vagy él, mindenesetre nagyon érdekesnek találták az elbeszélést.

– Most akkor meghalt? – kérdezte Mazsola nagy szemekkel.

– Nem tudom. Mikor utoljára a szurdokból visszanéztem rá, belekkel a kezében bámult a havon át, mereven, a feje búbja is véres volt. Mindene véres volt. Mint egy vörös csík a nagy fehérségben. Azt hiszem, nem halt meg.

– Megfagyott – mondta minden kétséget kizáróan Magda Petruska. – Azokon a magas hegyeken semmi nem marad életben.

– Semmi, ami emberi – a Hotel igazgatója reszkető kézzel ragadta el az utolsó pohár martinit a kandalló pereméről.

– De akkor már Dodi Freyburg egyáltalán nem volt emberi.

Mazsola felsóhajtott:

– Istenem, az a kedves lány... Kedvesen mosolygott, kedvesen pislogott, mikor meséltem neki az életemről. El sem tudom képzelni, hogy egy farkast... Hogy megevett egy farkast! Hogy ő ne lenne emberi!

– Én azt mondom, mindenki húzza magára a takaróját, zárja be az ajtókat, és nagyon vigyázzon – mondta Iván sejtelmesen.

– Ne kukucskáljon az ablakon kifelé, ne leskelődjön a veranda felé senki. Mert Dodi Freyburg visszatérhet, ha nem vigyázunk.

– Ugyan mi bántódásunk eshet? – kérdezte Petruska gyanakodva.

– Megevett egy farkast! Pusztá kézzel, pusztá szájával és a fogaival! És mi még csak farkasok sem vagyunk! Jobb, ha vigyázunk.

– Nem te vagy véletlenül az a farkas? – kérdezte hunyorogva a hoteligazgató. – És csak költészet, amit mondasz?

Mazsola nem hallotta meg a közbevetést.

– Ha visszajönne, nyilván megöljük! – lelkesedett, és legurított egy pohár valamit, ami a keze ügyében volt.

– Ha visszajön, megesszük! – lelkesedett Petruska is.

– Megesszük Dodi Freyburgot? – kérdezte vihogva a nizzai komornyik.

– Én csak akkor vagyok nyugodt, ha megesszük! – helyeselt Mazsola. – Az a legbiztosabb! Akkor biztosan, soha nem megy el innen! Velünk marad!

De Dodi Freyburg sosem tért vissza a Kék Hotelbe. Legálábbis nem úgy, ahogy a lakók várták volna.

Kopacz Kund

ping-pong/kritikus tömeg, 2016

beton, 274 × 152 × 76 cm

Kolozsvár, Románia

Györe Balázs

röltex(t)

(100)

leértékelt alsónadrágot
veszek az úri divat
ruhaboltban
az eladó hölgy
beledugja két-két ujját
a nadrágba és húzogatja
jó lesz kérdezi
nem tudok
azonnal felelni

(101)

nem akarsz
napszemüveget
szólít meg
egy nő a westendben
nem felelem
és egy jó nőt kérdezi

(102)

könyököd bőrredőitől
nemi szervem bőrredőig
terjed az út

(103)

látom a lányok
rövidnadrágja alól
kikandikáló
amerikai zászlós mintájú
combjukra feszülő zsebeit

(104)

édes teasüteményt eszem
várom a szobafestőt
kis holdacskákat kapok be
s közben creeley-t olvasok:
„azt mondom idő
és helyet értek rajta”
teleeszem magam
teasüteménnyel

(105)

amikor berepül
egy légy a szobába
a nyitott erkélyajtó mellett
résen kell lenni

(106)

saját telefonjára
mosolyog a nő
nem rám
telefonjával
folytat viszonyt

adrienne-ősz

a petrol kabátot
együtt vettük a váci utcában
ahova már nem járok
a kabát egyik zsebe fölött
rio grande felirat
bal könyökén 1964 *travel club*
a tollat amivel ezt írom
egyedül vásároltam
halálod után 9 évvel
traveler's company
anyaga sárgaréz
1964-ben 4 éves voltál
én 13
semmit se tudva nőttünk
nagyapám szakmája rézműves
de sosem dolgozott rézművesként
áthajózott amerikába

Nagy Márta Júlia

Lakótelepi bacchanália

Iszunk, és lekonyulunk az árva földig,
a panelek alatt, a város szélén.
Szemközt, az erkélyen lángol a szerelem,
de kipusztítja a sárga irigység.

Iszunk, és kéklünk csecsemő-kövén
a semmi ölében, az égbolt karcos élén,
megvágja a lábunkat a dölyfös mindenség,
felhóvatta hízik meg a vérén.

Mitől véres a lábad, kérdezem,
mielőtt kérdeznéd, a füledbe súgom,
te poloskamód eltaposhatatlan,
megdézsmált gyümölcsöd húsába vájom,

*igen, a lányomnak van egy sötét oldala,
árnyékába bújnik, menedéket kér,
reggel és este a lángoló szerelem,
délelőtt, délután a sárga irigység.*

Zöld békaujjak alatt terpeszkedik el
hétszáz róf unalom és hálóba font szépség.
Mindenképpen csók kell? Ugyan már.
Ha van szerelem, kitinpáncélba bújnék,

de nincs szerelem, hát hogyan tehetném,
hogy rögökért cserébe szférákat hazudnék,
száz hajnal tejét fejném egy éjfél véérért,
csak ne sorvasszon el a sárga irigység,

csak gyűjtson fel szerelem,
és lovagolhassak el
és legyen vége a sivatagjátéknak,
amiben vak és félkarú katonák

déliábharagjukban hadonásznak.

Vershatározó: Nagy Márta Júlia verseiről

1. Esztétika: *Harsányan, cifrán*.
Modern esztéticizmusa feltűnő, hiszen „korszerűtlen”; ma annál frissebben hat, anakronizmusa üdítő, több a szimpatikusnál. Dekadensen lobog és őriz, *tóthárpádosan*: ki írja le a „cifra” szót iróniamentesen, komolyan? „Micsoda cifra, szörnyű baj” (Tóth Árpád); „Jön az ősz, már hullanak a cifra virágok / szirmai” (Babits); „nézesz fel a csillámló, cifra gyászra...” (Kosztolányi); „tűnő minden cifra pompa” (Juhász Gyula). De ki figyel oda a virágok neveire, a színeikre-szagaikra ilyen elszántan? *A néma városban*, a tavaly téli lapszámunkban (2019/1) megjelent Nagy Márta Júlia-versben olvashatjuk: „evilági szitok / Dörög fel, lobéliákat tiporva.” (Az egyényári lobélia legerterjedtebben harsány kék és misztikus lila: gyönyörű és felejthetetlen, mediterrán származású dísznövény!)

A mostani lapszám verse a *Lakótelepi bacchanália*. Ebben

a versben is: a szerelem *lángol* és *felgyújt*. Mesei, esztétizáló szerelem. Milyen színű az irigység? Sárga. Azt mondanánk, hát minden irigység sárga, évezredek óta, milyen redundáns jelző! Az. De ebben a modern-esztéticista indíttatású költészetben valahogyan *mégsem az*. Úgy érzem, saját szabályai vannak Nagy Márta Júlia költészetének, saját, független koordináta-rendszere, „líratörténeti magánideje” – mindez azt diktálja, hogy az irigység igenis, most sárga. Legyen sárga, hiszen az irigység sárga: miért lenne más színű akkor? A virágok pedig lobogjanak, a szerelem lobogjon, a szerelem gyűjtson fel. Bármit, ami búvkörébe kerül.

2. Mese, metafizika:

Kővé vált lányok / Kelnek életre évente egyszer.

A nyugatos dekadencia és esztéticizmus jól megfér a mesevel, a meseivel, a magán- és

kismítoszokkal, melyek előhívója-alakítója gyaníthatóan egyfajta couleur locale. A mese annak a naivitásnak a terepe, melyet helyenként színleg magára ölt Nagy Márta Júlia költészete. (Valóban csak színleg: mert tudja magáról, hogy naiv, és persze ezért korántsem az.) Másrészt érezhetni valamiféle totalizáló, tágító, nagyszabású hajlamot is a versekben, metafizikát. Az ég magasa lehet irány, szempont.

Vak és félkarú katonák sivatagjátéka: legyen vége! Ez a *Lakótelepi bacchanália* zárlata. Az alanyiség átlép egy dimenziót, és ebben a játékvilágban ér véget. Ez a típusú dimenzióváltás/dimenzióváltogatás nagy erőnyere Nagy Márta Júlia verseinek. Nem a szent-profán dualizmusa, hanem az egyéni-alanyimindennapi és a mesei-naiv másvilág találkozása, egymásra vetülése. Ezt a kettősséget a vers címe is kijelöli előre. A lakótelep silőszürke panelvilága miért ne lehetne színhelye a mítosznak, a mesének, a szertartásos ünnepeknek? Események, motívumok, színhelyek és műfajok csúsznak össze, igen eredetien. Légies

könnyedségbe (felhóvatta) erőszak keveredik (vér). Nem is keveredik, találkoznak csak egymással, befoltozzák egymást: a szép a tragikummal, olykor a komikummal. Mint az élet: „hétszáz rőf unalom és hálóba font szépség”

A néma város záró strófája ötvözi a két minőséget: a mesei-mitikust és a bongó esztéticizmust: „Kővé vált lányok / Kelnek életre évente egyszer, kéz a kézben ropják, / És a hegyről énekelnek, amelynek ormán / Villanyégőfürtök csüngnek tölgyön és bükkfán, / És a tövükben mindig mulatnak, harsányan, cifrán”.

3. A helyi színezet, háttér: *Mádi utca, nyár*.

Feltűnő a hely iránti érdeklődése: Kőbánya, Mádi utca, városi terek, utcák, lakótelep. Gyakori a helymegjelölés, a verstörténés kezdeti helymegjelölése, de a hely nem téma, a téma nem a hely, ám egymástól elválaszthatatlan, sajátos színezetek. A tarka montázsban a helyé egy-két képkocka: a lakótelepé, Kőbányáé, Zuglóé, a Mádi utcáé. Mivel referenciális jelölők, gyakorta névvel, valahogy többek helymegjelöléseknél: a történések

színezetét adják, meghatározzák a versek atmoszféráit. Nem képzeljük máshova az elégiát, mint a lakótelepre; annak minden esz-közét, motívumát, színét látjuk, gondoljuk, érezzük. Háttérdimenzióvá alakul, melybe a szerelem és a mese dimenziója vegyül.

4. „Klisé-tudat”, ironia: *de ki ad erőt egy kálváriadombon; értelmi-ségi füstfelhő.*

Képei, helyzetei, témái hagyományosak, mégsem elcsépeltek, a modernsége jellemző esztétikája nem válik súlytalan, követő megidézéssé. Egyrészt eredetisége, másrészt reflexivitása és legfőképp (ön)ironiája („értelmiségi füstfelhő”) miatt: ez a klisé hatástalanításának gesztusa, mely szintén lehetne könnyelmű és szertelen, lehetne blöff, ám Nagy Márta Júlia költészetében a tradicionális szenvedély, a profán és a klasszikus gondolatritmusai, a modern esztétika és a „klisé-tudat” reflexivitása erős, gondosan felépített

verseszeményt és -nyelvet hoznak létre. Ezt a működésmódot legnyilvánvalóbban a *Kőbánya, passzív, stáció* (2019/1) című versben láthatjuk működni: „és holdarcom fogy, megint csak egy klisé, / de ki ad erőt egy kálváriadombon, / ki törli meg izzadtságtól fénylő / százszor átbarázdált homlokom”. Egyszerű és határozott versbeszéd, mely nagyotmondás nélkül képes axiomatikus lenni. (Ez már csak önreflexivitása, ironiája végett is evidens.) „ki tépi le rólam a szajhák bogáncskoronáját, / ki szellőzteti ki az értelmiségi füstfelhőt, / amibe eleve röhögve burkolóztam, / mert innentől kötelező volt vesztesnek lenni – / és ezen axiómák elcsépeltségét / szinte felesleges is volna vitatnunk.” Mint azt is, hogy gondosan átalakított, modern verseszményével, a mese és a hely atmoszféráival, a mindezt keretező önreflexióval és (ön)ironiával együtt Nagy Márta Júlia költészete minőségi komplexitás.

Mizsur Dániel

Kopacz Kund

Két magasles egymásnak feszül, 2015

fa, csavarok, 500 × 500 × 400 cm

Márokföld, Magyarország

Tájképzetek

Interjú Kopacz Kund képzőművésszel

VERESS DANI:

Természetművészet szakon diplomáztál először. Ha úgy mutatnálak be, hogy természetművész vagy, ki-kérnéd magadnak?

KOPACZ KUND:

Gyerekkoromban nagyon sokat mászkáltunk a legjobb barátommal az erdőben, falvakban, rengeteget kalandoztunk Csík környékén. Édesapám mezőgazdász, és így sok időt eltölthettem a mezőn, még akkor is, ha ez már egy félig-meddig gépesített mezőgazdaság volt. Érettségi után valóban természetművészetet tanultam Egerben, és azok az évek meghatározóak voltak a gondolkodásmódomra nézve. A mesteremmel, Eröss Istvánnal a kapcsolat talán szorosabbá is vált a diploma óta, és továbbra is készítek természetművészeti munkákat, mégsem tartom magam természetművésznek. Hogy az vagyok, azt talán egy következetes praxis után lehetne kijelenteni, és egyébként

is szerényebb, alázatosabb hozzáállás jellemzi ezt a műfajt, én meg csapongó alkat vagyok. Ráadásul kisvárosból jöttem, nagyvárosban élek. Ha kérdezik a hivatásom, inkább „szobrászt” mondok vagy azt, hogy „képzőművészettel foglalkozom”. A közérthetőség miatt is. Igaz, a szobrászati elképzeléseim a természetből ihletődnek jobbra, de egy ideje építéssel és az épített környezettel is foglalkozom. Tavaly csak fával dolgoztam, de műteremben, és amolyan „galériaképes” munkákat csináltam. És bár tudatosan William Morris és Vilém Flusser természetről és kultúráról alkotott elméleteihez visszacsatolva, intarziával ültetem természeti motívumokat tömeggyártott, építőipari préseltlemezekbe, mégis azt a visszajelzést kaptam, hogy ezek a munkák már nem a természetről beszélnek.

Ráadásul, mostanra kissé elidegenedtem az erdőtől, és már nem olyan gyanútlanul megyek oda ki. Főleg mióta 16 vagy

17 évesen találok a medvével. A Hargitán történt, hogy edzés-ként egyedül kibicikliztem Csíkból, és ereszkedés közben Piricske fele, bent a sűrűben megremegett egy bokor, kb. tíz méterre tőlem. Megálltam, és pár másodpercre rá kiszaladt két medvebocs, és utána az anyjuk. Igazából tőlem szaladtak el. Lemeredtem, bámultam feléjük, csodáltam őket. Egy oldalra felfele futottak, volt pár kidőlt fa, és a bocsok elakadtak, nem tudtak átmászni. Akkor tizenöt-húsz méterre lehetek. Ügyetlenkedtek, és egyszer csak felém fordult az anyjuk. Gondolom, azért, hogy jelezze, ha nem takarodok onnan el nagyon gyorsan, és továbbra is „fenyegetem” őket, akkor rám ront. Akkor én nagyon, nagyon megijedtem. Felugrottam a biciklire, és nekilódultam a völgynek az erdei, rögös-köves úton, ami szétrázott, de még így is éreztem, hogy a lábam egyébként is reszket a pedálon. Olyan iszonyatos félelmet soha nem éreztem. Úgy remegett a lábam, mint a rajzfilmfiguráknak. Konkrétan inamba szállt a bátorságom. Hiába jártam édesapámmal szarvasbögést hallgatni, amit

csak az erdőben, mélyre lopózva lehet, vagy pisztrangászni, a hargitai eset óta tartok az erdőktől. Még egy németországi, városszéli erdőben is kiélezett érzékszervekkel sétáltam néhány éve.

Pedig a portfóliód alapján ihlettebb vagy a természetben, mint a városban. Szerintem a csaracsói Fúrt tájkép, a kolozsvári ping-pongasztal és a dél-koreai fára installált, függeszkedő Báb a három legerősebb, egyben legpoétikusabb munkád, és közös bennük, hogy mind odakinn vagy egyenesen odakintre készült. Úgy tűnik, hogy a természet kihoz belőled valami pluszt. Mi történik odabenn, amikor kimész?

Nehéz határozottan válaszolni a kérdésre. Összehasonlítási alappom sincs igazán, mert nyár óta van először műtermem, és már oda is félig-meddig kitalált ötletekkel mentem. Ugyanakkor, a környezet mindenkit befolyásol, nem meglepő, hogy én is érzem a misztikumot az erdőben, hogy beindul a fantáziám. Viszont az is igaz, hogy a természetben egy sallangmentes közegre találtam, ami már önmagában érték, fő-

leg, ha csak azt nézzük, hogy mi minden át lett politizálva. A környezet is lehet ugyanannyira letisztult és semleges tér, mint egy white cube. Olyan tér, amit fel lehet ruházni bizonyos tartalmakkal, hangulattal, amit újra lehet konceptualizálni. Ezek után viszont feltehetném azt az örök kérdést, hogy kell-e csinálni egyáltalán valamit a természetben?

Ha a természet úgy tökéletes, ahogy van, akkor miért kell hozzányúlni?

Egyrészt, igen. Maradjon a természet az ember számára forrás és ne erőforrás. Másrészt miért ne nyúlhatnánk hozzá, ha ártalmatlan az, amit otthagynak.

Terveztem is, hogy szóba hozom ezt a gondolatot. A Transindexen megjelent videóinterjúból ugyanis azt szűrtem le – és ez a portfóliódat lapozgatva is megkönyékezett –, hogy a környezettudatos, aktivista művészethez lehet beszorolni a munkáid. Legalábbis megadod magadnak az esélyt arra, hogy tegyél a természetért a művészetben keresztül. Ugyanakkor, nekem kimondottan tetszett a Tá-

maszték című, dél-koreai munkád, amely abból állt, hogy aládúcolsz bambuszrudakkal egy háromszáz éves fát. Úgy tűnik, hogy a támasztás itt ironikus gesztus, mert az a fa nem úgy néz ki, mint amelyik sokszáz év után, éppen most akarja feladni. Minthogyha azon ironizálnál, hogy a természet hóna alá szeretnének nyúlni, miközben a természet sokkal hatalmasabb nálunk. Jól olvasom ezt a fotót?

Dél-Koreában mindenfele láttam apró facsemetéket, nagyon igényesen kitámasztva. Ekkor jött az a humoros ötlet, hogy bambuszszerkezetet teszek egy ősi fa alá. Igen, benne volt ebben az akcióban az a kérdés, hogy akkor „ki is támogat kicsodát?” Az emberek a természetet, vagy a természet az embereket? A fiatalabb generáció az idősebbeket, vagy az idősebb generáció a fiatalabbakat?

Tiszta sor, hogy a környezet nagyszerűségének, problémáinak a kiállítóterbe vagy a művészeti diskurzusba való beemelésével, figyelmet vívtok ki a zöld témáknak. De ezen felül miben áll az a segítség, amit a művészet adhat a természetnek?

Nyilvánvalóan lehet segíteni. Hogy mennyire, az attól függ, milyen a habitusod, és mennyire vagy elkötelezett a környezetvédelem mellett. Ha alkotóként milítánsabb hangnemet képviselsz és manifesztumokat írsz, szervekedsz, vagy mondjuk a saját közvetlen közösséged körében próbálsz meg értéket teremteni, annak igenis van eredménye. Vélősen: értékképviselőt érdekképviselő helyett. Tény, hogy miután hallottam az antropocénről, a fogalom befolyással volt a szemléletemre, talán át is politizálta. De erről próbálok leszokni, lemondani, mert ez a koncepció is beállítható ilyen-olyan politikai érdekek mentén, és engem vegytisztán maga a koncepció érdekel. Ez számomra sokkal izgalmasabb, mint a politikai viták, mondjuk, a zöldek és a vörösek között, hogy most akkor kié az antropocén, ki felelős érte, vagy ki fogja azt a kort hivatalosan elindítani. Ez aktuálpolitika, ami elmúlik, és más folyamatok lépnek a nyomába, miközben a politikai nyelvezet pedig elsekélyesíti a művészeti nyelvezetet. Ugyanakkor, ezeknek a nem esztétikus folyamatok-

nak is látom az értelmét, de a művészetén kívül.

Ugyanerre, a művészet művészetén kívüli eredményességére, érdemes rákérdezni a szociális plasztikáidnál is. Azok mennyire voltak hatásosak abban a társadalmi közegben, ahová készültek? A kolozsvári mesterszakos diplomamunkád voltaképpen az egyetem udvarának átalakítása, közösségségitése lett volna az iskolával, a tanárokkal és főként a művészhallgatókkal együttműködésben. Nem csináltál titkot abból, hogy nem lett nagy siker a vége. A tanárok nem engedték felállítani a tervezett színpadot, nem fogadták be a könyveket, amiket gyűjtöttél, még egy ártatlan bográcsozásra sem adtak engedélyt. De a diákok sem küldtek be terveket a felhívásodra. Voltak persze eredményeid, de összességében ez a vállalkozás félsiker-félkudar volt. Szerinted a public art eleve felemás eredményességre van ítélve, vagy te próbálkoztál rosszkor, rossz helyen?

Wehner Tibortól hallottam még egy egri előadásán, hogy a forradalmak, társadalmi mozgolódások ikonikus pillanatai szimbolikus

terekhez, elsősorban szobrokhoz köthetők. Ezek szerint igenis van hatása a public artnak. A természetművészetnek vagy a szociális plasztikának, illetve a két csoportot összekapcsoló gondolatnak, hogy ügyeljünk a tárgyak, építmények elhelyezésére a környezetben, azt hiszem, hogy az oktatásban lehet a legkomolyabb hatása. Szerintem azért sikerült ott, azon a kolozsvári campuson is elhinteni néhány gondolatot, de hiába, ha egy ilyen projekt nincs egy közösségbe ágyazva, és a közösség sem nyitott vagy érdekelt ilyesmiben, valamint felülről sem kap támogatást, és itt nem anyagi támogatásról van szó. Ezek hiányában a szociális plasztika csak egy érthetetlen, provokatív gesztus marad.

[...]

A diplomamunka során csődöt mondott fogalmakban, a participációban, a közterekben, a ready made-ben és az újrafelhasználásban, azért hiszel még?

Természetesen! Főleg, mióta Bukarestben élek, és felfedeztem, hogy nagyon közel esik egymás-

hoz az, ami ebben a városban inspiráló és dühítő. Látom azt a nem-törődőmséget, ami miatt Bukarest alkalmatlanná vált, mondjuk, gyermeknevelésre, látom a városon eluralkodó kaoszt, amit nem lehet másnak tulajdonítani, mint a polgári attitűd masszív hiányának. Még úgy is, hogy tisztában vagyok azzal, hogy a mai Bukarest minden szempontból egy nagyon fiatal város és a szervezetlenségének okai enyhén szólva bonyolultak. Ugyanakkor, ami itt megbabonázott, az az organikus városszövet, ami egy erdőhöz és vadcsapásokhoz hasonlítható. De megbabonázott az is, hogy magán a város építészetén látszik, hogy az emberek sokfélék, és még a blokkokkal, vagyis a panelházakkal sem sikerült rendszerbe törni őket.

Míg a *Szkennelt táj* című VR-installációt készítettem elő, rábukkantam egy erdészeti szakcikkre, ahol egy finnországi őserdő meg egy telepített és gondozott erdő Gini-indexét hasonlították össze. Azt elemezték, hogy hogyan oszlanak meg az erőforrások a fauna, a flóra és a baktériumok között. Az egyik első felismerés a biodiverzitás mértékére vonat-

kozott, miszerint a gondozott erdő sokkal szegényesebb, azaz kevesebb baktériumnak, vadnak, talajszinti növénynek, fafajtának biztosít élőhelyet, valamint ezek között is a legerősebb egyedeknek jut a legtöbb energiaforrás. Ezzel teljesen ellentétes módon az őserdőben a biodiverzitás gazdagsága mellett az egyedek között is kiegyenlített a fényhez, vízhez és egyéb tápanyagokhoz való hozzáférés. Társadalmi példázatként is megfontolandó tények.

Szóval pontosan ezt a zakotagságot szeretem Bukarestben, miközben az emberek a hatalmat teljes mértékben ignorálják és megvetik, amitől még inkább életszaga lesz a hétköznapiaknak. Ez az életszag egyébként a piacon tüdőzhető le a leginkább, és Romániában szerencsére vannak még igazi piacok, kész bazárok.

A totális fejtelenség rendkívül termékeny talajnak is bizonyult, hiszen rengeteg olyan ötletet adott, ami részint participatív projektekhez, köztéri installációkhoz vagy éppen radikális, utópisztikus építészeti-urbanisztikai tervekhez vezetett, melyek célja az életminőség javítása és egyéb, égető nagyvárosi problémák kezelése. Na de, míg ebben az évjáratban a logikus döntés a nagyváros volt, lehet, hogy néhány év múlva a logikus döntés a kisváros lesz. Talán akkor sikerülne ismét megbarátkoznom az erdővel.

A 2019 decemberében, a debreceni Modem kávézójában folytatott beszélgetés lejegyzett és írásban továbbgondolt változata teljes egészében az Apokrif Online oldalán olvasható.

Vidám bestiárium a várakozás lehetőségeiről

Halmi Tibor, Utolsó csatlakozás, Budapest, FISZ-Apokrif, 2019

„...ez a várakozás, / mert mi másunk van, / mint időnk, mindig az / összefésült, a partikuláris, / a vakolatpergető, / hidakat néző, / üres percek, kis / lépések, megingások, / mikor a szél / fúj, az eső / remeg.” (80) Halmi Tibor debütáló, *Utolsó csatlakozás* című kötetében a főszereplő egyszer történelmi alakok mögé bújva, majd színre lépve keresi az értelmet a várakozásban, az utat, amelyen elindulhat, az alakokat a közös múltból és jelenből, akikért érdemes bejárni a várost, egész Európát, majd lekésni az utolsó éjszakai járatot, és egyedül folytatni tovább. Ez a *Vidám bestiárium a magyar néplélekről* minden, csak nem vidám; inkább fanyar, ironikus, érzékeny és ismerős. Szereplői sört bontanak egy parkban, vagy épp a közös néplélektől fűtve egy letűnt kultúra lenyúzott és kifordított bőrét viselik magukon, régi idők bálvá-

nyait, a „pápaszépségű” tengert csodálják, miközben lezárták háttáraikat, és állott levegőt szívnak.

A kötet tematikailag két részre bontható: *A feljegyzések szerint* című ciklus történelmi, látomásos hosszúverseket tartalmaz, melyek hagyományai a romantikáig nyúlnak vissza, a *Mellettünk szóló érvek* című ciklus pedig a '70-es évek költészetéhez köthető, közérzeti líra. A két tematikai rész öt apróbb részletre bomlik olyan átmenetként is szolgál verseikkel, mint az *Aki ilyenkor* című kötetnyitó vers, a *Valószerűtlen földrajz*-ciklus egyetlen darabja, a *Magasabb távlat* című hosszúvers, valamint a haikuk. Habár a két rész tematikailag élesen elkülönül egymástól, alapvetően mégis ugyanazokat a kérdésfeltevéseket, ok-okozati összefüggéseket láthatjuk, a történelmi színterektől kezdve, a néplélek közös masszáján át, az egyén szintjére

érve. Hangnemét tekintve a definíciószerű megfogalmazások és a személyes, vallomásos részletek váltakoznak, de alapvetően egy egységes, nagyobb kilengések nélküli, kiforrott versnyelvről beszélhetünk.

Az első ciklus *Nietzsche tanítványai – capriccio* című versében Juhász Ferenc seregszemléihez hasonlóan egész tömeg vonul: színen az egész európai kultúra felkavart üledékével, melyben minden alkatrész – élő és élettelen – egyenlővé válik Nietzsche színe előtt; a táborita radikálisok, a tübingeni professzorok, a lassan ölő királymérgek és a német polgárlakások súlyos keresztjei is egy emberként haladnak. Mind a „mesterrel” szeretnének találkozni. Még Jézus keresztben szenvedő alakja is feltűnik, aki rögtön Nietzsche alá helyezi önmagát, így a kötet elején felálló sajátos rend eleve meghatározza az erőviszonyokat. Csakhogy ezek most nem a „gyötrelm órái”, nem a végső pusztulásban radikalizálódik élő és élettelen, hanem épp a várakozás belső mozdulatlanságában, és a tanácstalanság okozta zavarodottságban. A szubjektum, akár

egyedüli, akár csoportban létezőként van jelen, szilárd határterületeket keres önmagának. A klaszszikus világrendet, annak elemeit és jellegzetességeit felülírja a modern társadalmi berendezkedés, mely önmagában mégis értelmetlennek és működésképtelennek bizonyul. Így – mivel a morál már nem mérvadó többé – a szubjektumnak Zarathustrához hasonlóan kell megtalálnia önmagát és határait: „...a hatalom gyengéje a látás hiánya. / világjárt rokonok szerint / a pestis olyan, mint Bosch / festményein az átlátszó üveglobbikok, / a gömbök folyamatos, / tájidegen jelenlétre kárhoztatják / a benne élő nőket és férfiakat” (20).

Később felbukkan az őstulok, egy Iguanadon, G.I Joe babák és plüss unikornisok jelennek meg, de senki sem érzi magát otthon a saját élőhelyén, nem tudják eldönteni, hogy a társas lét vajon a „béke szelíd utópiája” vagy egy olyan egyidejű káosz, melyben az egyén társas magányra ítéli önmagát: „Ez a kevélység kora? / – összeszorított kézzel társalogtak, / gyakorolva a felejtést, de / sűrűn hátat fordítva egymásnak, / Ez a béke szelíd

utópiája? / – ami megnyilvánul a /
lekvárkészítésben, az összeboruló,
/ ölelkező sétában” (16).

Ezek a részletek óvatosan alakítanak ki egy klasszikus férfi-női, hierarchikus viszonyt. Az *iguanodon-hasonlat* című versben a szubjektum Gideon Mantell és Mary Ann viharos kapcsolatából próbál következtetni sajátjára, és habár a nőnek még vezetékneve sincs, mégis ő találja meg a később ismeretséget hozó őshüllőfogat. Később aztán elszórtan megjelenik egy konkretizáltabb másik fél is, aki az egyetlen stabil központot jelenthetné a „térben”, ha lenne rá igény: „...neked, / ha varjútetem-mé égett gallyak közt / egyetlen pirosló szikrát sem találunk. / holott ujjaim könyörgőn izzanak / a test színtartományán túli színekben, / hogy csak egy percre is, / de elérjem barnálló hajad, mely több, / mint egy ígéret, hogy aztán ebben / a következő kortyban, szelíden mosolyogva, / önmagamról mondjak le.” (29)

A kötet közepén található, *Magasabb távlat* című vers az előző rész szorongásait szűkíti le egy adott néplélek problémáira, amelyeket aztán egy feltörekvő, bécsi

udvarban nevelkedett, magyar filozófustanoncba olt bele. A vers egy ironikus, hol kissé erőltetett, hol szellemesen találó részletekkel játszva vázolja fel a komplexusos filozófus vívódásait, aki nem tudja félretenni bizonyítási vágyát. Nietzsche alakja talán a Nyugat ópiuma, a mester, akitől segítséget, ajánlást várnak – láttamozást a magyar néplélek ellenőrzőjébe vésett késésről. A tanonc pedig komplexusokkal telve fitogtatja neki a benne rejlő potenciált, miközben egész kommunikációja eleve elhibázott, és süket fülekre talált. A filozófiai tartalom ellenére az *Utolsó csatlakozást* nem tartom okoskodó kötetnek, mert a filozófia itt nem kiinduló pont, hanem eszköz, amely át tudja billenteni a súlypontot az elsődleges értelemről egy összetettebb gondolati egység felé.

A kötet második, *Mellettünk szóló érvek* című egysége egy fiatal felnőtt gondolatait, megfigyeléseit, „bambulásait” rögzíti. Hétköznapi helyzetek, érzések és észrevételek újrapozicionálásait láthatjuk újra és újra, ahogyan egy hétköznapi, banális mozzanatból először kibontakozik egy súlyo-

sabb létkérdés, amely aztán észrevétlenül visszatér egy eldugult lefolyóhoz, egy üveg borhoz vagy épp önmagához. A szubjektum a tájba ragadva pislog, ugyanúgy figyeli a körülötte zajló eseményeket, a Nietzsche bajszán mászkáló legyet, mint azokat, melyeknek ő maga az „elszenvedője”: „Elcsipni egy félhangos bőfögést, / a megkönnyebbülést [...] / a reménykedést. Nehéz így, / falak nélkül, benne lenni / valami sűrű, tisztázatlan pózban, / valamiben, ami nyilvánvalóan a / mozdulatlanságra épít” (54).

A háttérben mindig érezni bizonyos fokú erodálódást, valamint a repedéseket, melyek nem „odaalóak”. Ezek a részletek, akár tájidegen tárgyakként, háttérben munkálkodó ösztönökként vagy épp a természet részeiként (mint mondjuk egy „mozgásában kiteljesedő” madár) is betörhetnek az elsődleges, „látható” képbe, és a valóság megkérdőjelezésére késztetik a szubjektumot. Akinek, mintha ezen kívül, nem is lenne más képessége vagy akarata. Tetteit a körülötte zajló történések, a táj, valamint a natúrakultúráviszony hullámozása alakítja: a kul-

turálisan meghatározott, ösztönökből eredő tünetegyüttesek. Így végeredményben a magány lesz az, amely a megoldást és egyben a problémát is jelenti – ebben az állapotban kell előbb a tudatban megteremtteni a kinti világot: „most is egy fekete rigót nézek / ahelyett, hogy dolgoznék, / [...] / ide-oda inog, ismeretlen lehet számára ez a tér, / ez a szögek és görbületek által megrajzolt, / titkos térszerkezet, az emberi roncsok / hazája” (51).

Halmi költészetéről elmondható, hogy művei kimunkáltak, dramaturgiaiailag izgalmasan vannak felépítve – nem lép bele a hosszúversek esetleges rejtett csapdáiba, nincs üresjárat, sem vakvágányra vitt részlet. Megjelenik viszont néhány, számomra túlbeszélt, túlpörgetett mondatfoszlány, de ezek után is visszatér az arányos építkezéshez.

Stílusa kiforrott, higgadt, humora pedig szellemes és üdítő – összességében tehát egy erőteljes első kötetről beszélhetünk.

Témáiban pedig olyan ismerős cselekedeteket, gondolatokat láthatunk megelevenedni, melyek ott vannak a közös múltban, egy

korsó kantinsörben, az éjszaka utolsó járatára várva – hiszen mi másunk is van, mint üres percek és maga a „vakolatpergető” idő?

Taródi Luca

Tintából és deszkából épített vár

Seres Lili Hanna, Várunk, Budapest, FISZ, 2019

Seres Lili Hanna első kötete megkívánja a részletekre való odafigyelést. Lassú, elmélyült olvasásra ösztönöz, cserébe pedig a „mértéktartó elvontságot” (25) és a játékosság új formai megoldásait kínálja.

Első kötetek esetében legtöbbször kérdés, hogy a szerzőnek sikerül-e egy olyan kifinomult, egyéni megszólalásmóddal jelentkezni, mely valóban a sajátjaként tartható számon, mint ahogy az is, hogy mennyire sikerül nyelvet találnia témáihoz. Seres Lili Hanna *Várunk* című kötetében nemcsak az válik nyilvánvalóvá, hogy egy individuális, karakteres hanggal találkozunk olvasóként, hanem az is, hogy egy jól átgondolt, és az értelmezésre nyitott koncepció szerint

alakulnak kötetté a versek. Míg az első ciklust a kifelé figyelő költői tekintet szervezi, a másodikban a belülről építkező szándék, ezzel együtt pedig a megszólalásmódok változatossága látható. Az utolsó ciklusban pedig a személyesség, az intimitás és a traumaelbeszélés nyelve is megképződik. Bár a női perspektíva mindvégig érzékelhető, hagyományosan a női tapasztalathoz kapcsolható történetek leginkább az utolsó ciklusban kapnak helyet, például *A partvonal*, *Avarbőr*, *Elönti*, *Prés*, *Mind az ezer* című versekben. A ciklusok esetében viszont nemcsak tematikus különülésről beszélhetünk, hanem a költői hangok megformálásában is különbség fedezhető fel. A kifelé figyelő első ciklus

távolságtartó, tartózkodó megszólalásmódja mellett az ironikus hangvételnek (*Tanácsolhatnám, Døde*) és a fájdalom, a számonkérés hangjának (*Porcelánnal*) is helye van a kötetben.

A fülszövegből kiderül, hogy „alaposan megrostált anyagból” áll össze a kötet. A szelekció a szavak szintjén is tetten érhető, nincs helye a fecsegésnek, ahogy a terjedősségnek sem, hanem sűrűn szótt, szikár verssorokból épülnek fel a művek. Olvasás közben mégis megszületik az az érzés, hogy a szerző kötéláncos módjára egyensúlyoz a fogalmakkal annak érdekében, hogy az elhomályosítás és érthetőség, a lepezés és bevonás eszköztárát egyidejűleg alkalmazza. Ezzel izgalmas befogadói tapasztalat létesül, mely a közeledés és távolodás ellentétes mozgása szerint alakul.

A kötetben mindvégig jelen van az írásról való írás szándéka, amit különösen izgalmas figyelemmel kísérni egy bemutatkozó kötet esetében. A metaolvasatot is megengedő versekben a megszólaló egy percig sem feledkezik meg arról, hogy alkotó szubjektum, és mint ilyen, valamiféle autoritással

rendelkezik: „most odagondolom magam / mert megtehetem” (*Døde*), de ez korántsem jelenti azt, birtokolhat bármit is a leírtak közül: „kibukó nyálam piros tinta, / így írom porba ezt a verset.” (16) A kötet utolsó darabja pedig a versírás folyamatát nem egyszerűen teremtésként, alkotási folyamatként mutatja, hanem azt a bonyolult szabályrendszert tükrözi, mely cseppet sem megengedő, inkább tiltások formájában mutatkozik meg: „De neked ezen kívül nem szabad kommentálni. / Nem is bagatellizálhatod el. / Nem lehetsz drasztikus. / Nem írhatasz tanmesét. / Nem szabad öncélúan horrorisztikusnak lenned. / Szükséged van a hatásra, de nem szabad gondolnod rá. / Neked nem marad más, csak a szavak.” (51)

A feszes, letisztult sorokká idomult szavak egy bizarr világot alkotnak, melyből hol eltűntek a férfiak (*Reumás hátország*), más-hol egy majom szkafanderben lebeg (*Majomszkafander*), vagy éppen Audrey Hepburn, Virginia Woolf, Frida Kahlo és Sylvia Plath (*Négy nő*) teázgat egy asztalnál. A különösség általános jellemzője a *Várunk* szövegeinek, mint aho-

gyan az északi táj elemei is rendszeresen előfordulnak a versekben. A hideg tengerpart, az óceán, a fenyőerdők és a szarvasok kopár világa nem csak dekorációként működik, hanem értelemképző elemként tartozik az intellektust megszólító versépítkezéshez, emellett részint elidegenítő, eltávolító hatással is bír.

A *Reumás hátország* nevet viselő ciklus egy disztópikus világ ábrázolásaként is olvasható, ez a párhuzamos valóság erőteljes rokonságot mutat a mai társadalmi folyamatokkal. Érzékelhetővé válik, hogy a világvégét túlélő nők izolálódtak, magányosak: „Két azonos szín sosem szomszédos. / A többi is csak érintkezik. / Össze sosem folyik. / Így vagyunk mi is itt.” (9) De a távolság(tartás) abban is megnyilvánul, ahogy a túlélők csoportjáról külső szemlélőként beszél az önmagát majomnak képzelő alany: „Fénysárgák leszünk, mint a híg tea, ez az új bőrszín. / Aggasztó. / Ugyanis eddig nem volt megkülönböztető jelünk, / külső tényező, ami összeköt, stigma, a nemzetünké. / Azon kívül, hogy mind nők vagyunk. / Ők mégis lubickol-

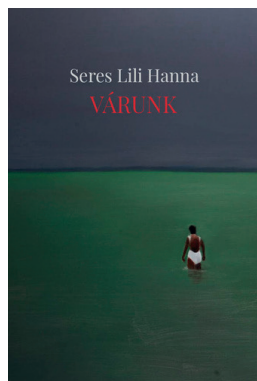
nak a közös jel felbukkanásában. / Ünneppapot akarnak. Én meg itt kuksolok [...]” (A *fény országa*). Egyrészt a csoporthoz tartozás, az azonosulás képtelensége, másrészt viszont a kategorizálástól és stigmatizációtól való távolságtartás is kiolvasható e sorokból. Mint ahogy A *fény országa* is, Seres Lili Hanna több szövege is megengedi az allegorikus olvasatot, mely ebben az esetben lehetővé teszi a szöveg társadalmi kérdésekre való vonatkoztatását is. A frusztráció, a kívüllállóság érzése, illetve az azonosulni nem tudás szorongató tapasztalatának verseiben az „én” gyakran a „ti” vagy „ők” ellenpontjaként képződik meg. A ciklus nyitóelemeként megrajzolt szemlélődő, magányos nő (a kötetben szereplő illusztrációkat Steiner Hanna készítette) is ezt az értelmezést erősíti. Bár a rajzok nem ikonikus módon kapcsolódnak a szövegekhez – tehát nem értelmezhetőek a szövegek leképezéseiként – mégis meghatározzák a befogadást, hiszen a szavakból megképződő szubjektivitás lehetséges alakjaiként is értelmezhetőek. A képi és nyelvi ábrázolástechnikák is hasonlóak

abban, hogy egyaránt a minimalizmusra építenek. A harmadik ciklust nyitó tusradj az én megkettőződéseként is értelmezhető, melyben az egyik test körvonala nem zárt, így a befejezetlenség, a piszkozat érzetét kelti. A tintatócsába süppedő alak rajzolja, képzelet oda a másikat? Ebben az értelemben a rajz leginkább az *Intelmeinkkel* rezonál, hiszen a kötetet záró, önmegszólító versben az „én” tárgyiasított formában képződik meg olyan módon, hogy közben az alkotás folyamatáról is kíván beszélni.

Az biztosan állítható, hogy egy tehetséges költő verseit olvashatjuk a *Várunkban*, aki költői anyagát jó érzékkel formálta meg. Emellett viszont annak is szemtanúi lehetünk, ahogy a „Péppé ázott rügyeken gyalogolva / egyre csak ugyanazt dúdolod.” (29) igen muzikális verssorok hogyan folytatódnak egyre kevésbé fényes és lüktető sorokkal (pl. a „kínos helyzeteidet idézed fel” sorral, ahol már akadozik a nyelv), míg nem elveszítik intenzitásukat. Bár vannak minőségbeli különbségek a költemények között, komplexitásukat tekintve döntően kiemel-

kedő versekkel találkozunk. Ezek között említeném a *Négyszín*, *A fény országa*, *Reumás hátország*, *Leső*, *Tanácsolhatnám*, *Døde*, *Porcelánnal*, *Avarbőr*, *Várunk*, *Prés*, *Bövény az írógépnél*, *Intelmeink* címűeket. A kötet címadó versének hangütése a drámai monológ felé közelít, melyben a szörnyűség természetessége, magától értetődő volta bír megrendítő hatással: „De Gézu továbbment a löverésnél. / (Nézd meg a hátam.) / Múltkor megkéselt. / Majdnem. / Igen, az ott galambszar. / Az Erika mentett meg.” (41) Az erőszakkal szemben nem nyújt védelmet a deszkából és téglából épített vár.

A kötet olvasása során az erőteljesen fikcionális szövegektől eljutunk az érzékletesen valószínű szövegekig, melyekből nem hiányzik az önreflexió, önirónia mozzanata sem: „és most jöhetne / valami önellentmondás / egy szép szóval / például hogy /

tavaszodom” (Døde). Ez a költészet elveti a naivitást, nem álmo-

dik szebb, jobb világot, hanem figyel, nyugtáz, megállapít, kérdez.

Makkai T. Csilla

A szerző Oláh János-ösztöndíjban részesül.

Csonka állatmese

Fehér Boldizsár, Vak majom, Budapest, Magvető, 2018

Fehér Boldizsár Melville kalandregényéből választotta debütregénye mottóját, bár az egyáltalán nem rímel a történetre. Már a regény címe, a *Vak majom* is egyfajta szembeállítás: a három bölcs majom szobrának távolkeleti motívuma arra utal, hogy aki nem lát, nem hall, nem beszél, azt nem érheti baj. Mizaru, Kikazaru, Ivazaru példáját követve Fehér főhőse eltakarja halló- és látószerveit, őt mégsem kíméli a balsors.

Hogy pontosan mi vár rá, azt nem tudjuk meg a prologusból, azt viszont igen, hogy a „világ legfiatalabb milliárdosa” saját élettörténetét, valamint annak egyik fordulatos epizódját tárja eléink. A fikció szerint a huszonhét éves főhős a „híres-hírhedt AESDORC médiabirodalom vado-

natúj tulajdonosa[ként]” (8) tett szert olyan óriási vagyonra, melylyel a Forbes amerikai gazdasági magazin címlapjára került. Később kiderül, hogy a prosperáló cégcsoportot, a rózsadombi villát, a magánrepülő pilótával, a külföldi házvezetőnőt, a kutyát, a luxus további kellékeit vér szerinti apjától, Finkelmann Rudolf médiamogultól kapta, akit már csak halálos betegként ismert meg. A fiatal kora ellenére életunt, a világ dolgai iránt kevés lelkesedést mutató, előszeretettel iszogató, videójátékokkal és filmklasszikusok (újra)nézésével időt mulató fiatalember nem herdálja el a hirtelen jött örökséget, viszont közvetlen beosztottjai kihasználják érdektelenségét és hozzá nem értését: csődbe viszik a nagyvál-

lalatrendszer. A magyar rendőrség razzíát indít, melynek során a főhős az igazságszolgáltatás célkeresztjébe kerül. Jobb megoldás nem kínálkozik, ezért a Francia Szépirodalmi Társaság nem neki címzett meghívóját elfogadva a francia fővárosba utazik, ahol a La Régence szállodában, akarata ellenére, egy impromptu pszichológiai kísérlet egyik alanyává válik.

A *Vak majom* elsősorban ezt a kurta-furcsa történetet dokumentálja, de a tanmese, valamint a regény műfajának identitásra, fejlődésre és felnövésre kihegyezett válfaja is megtalálható benne. A mottót követő első szöveghely ontológiai-episztemológiai kérdést vet fel, amikor az első szám első személyben közlő elbeszélő felidézi, hogy az egyik középiskolai tanára úgy vélte, bármi lehet belőle az életben, őt viszont megrémítette a végtelen döntési lehetőség. A szöveg központi kifejezőegységét ez a régi emlék vezeti, a főhős valóban nem tudja eldönteni, mihez kezdjen az életével. Végveszélyben próbálja megtalálni személyiségének eredetét és saját egyéniségét. A cse-

lekmény elején, szabad életének utolsó napján, egy oknyomozó újságíróval sodorja össze az élet, aki hosszú ideje dolgozik gyors felemelkedésének és vészesen közelítő bukásának történetén. Érdeemes megvizsgálni, miként látják mások az elbeszélő-hőst. A sajtómunkás szájalmat érez iránta: „Arra számítottam, hogy majd valami erkölcstelenül dorbézoló, nagypofájú aranypolgárt találok – mondta Szandra. – Ehelyett csak egy szerencsétlen kisfiút látok, akinek fogalma sincs róla, mi történik körülötte.” (34) A Nobel-díjas boldogságkutatók, Fritzenwanker és Hürlimann professzorok fura szerzetnek tekintik: „[Hürlimann] Úgy mért végig, mintha valami különös állapot lennék, amit most fogtak ki a tengerből.” (48) Későbbi házastársa szemében olyan jelentéktelen volt a megismerkedésük, hogy arra nem emlékszik: „Lili azonban nem tudta felidézni, hogy valaha is láttuk volna egymást. Később is makacsul állította, hogy az egész egyetemedit csak én találtam ki.” (62) A sajtóorkán, amelyet a „részvétlen vérszívóknak” nevezett újságírók fújnak, legalább

ezer elképzelt narratívával szolgálja ki a bulvárra éhes olvasókat, ezek a főhőst egytől-egyig erősen kedvezőtlen színben tüntetik fel. A regény főszereplője előszerepelttel hivatkozik magára „elvezett gyermekként”, aki összeroppan a teher alatt, és elsírva magát, „szánalmas látványt” nyújt. Máskor azt érzékelteti, hogy nincsen senkije, ami részben igaz, hiszen az édesanyja hozzáment egy görög milliárdoshoz, és Krétára költözött, a sokáig biológiai apjának hitt férfi megőrült, és tragikomikus baleset következtében életét vesztette. Valódi apját csupán néhány napig ismerhette, a felesége három óra leforgása alatt faképnél hagyta. Vélhetőleg éppen ezért konstruál magának fals identitást: elfogadja a Finkelmann régi barátjának, Pintér Péter írónak szánt irodalmi díjátadásra szóló meghívást, és elutazik a párizsi gálaünnepségre. Az elegáns hotelben, ahol elszállásolják, mégis azt hazudja, hogy egy könyvkiadó igazgatója. A regény egyetlen pontján sincs leírva valódi neve: „Neveket nem említettek...csak egyet. Az egyetlen név, amit említettek, az enyém volt.” (72)

A főhős nem csak nevét tartja vissza, hanem azt is meglehetősen sokáig tagadja, hogy bármi-ben vétkezett volna; magán és szakmai vonatkozásban is áldozatként tekint magára. A dán filozófus, Kierkegaard *Vagy-vagy* című munkájának – szerencsére implicit – útmutatásait követve, miután fokozatosan feladja a korábbi élvhajhász életmódját, egyre közelebb kerül múltja és valódi személyisége kulcsához, majd saját felelősségével szembenézve találja meg a lelki szabadságot, melynek elnyerése a fizikai szabadság meghatározott időre szóló elvesztését (börtönbe vonulás) vonja maga után.

Ebben az alig kétszáz oldalas, rövid fejezetekből álló munkában egymásra íródnak, rezonálnak egymással az emberi sorsok. A La Régence hotel alapító Diego López Bargas kolumbiai menekültként senki volt a 19. századi francia hatóságok szemében, így tudta elkerülni a kitoloncolást, és vágthatott bele egy sikeres üzlet felfuttatásába. A bibliai és antik exemplumok könnyen érthetők, mégis túlmagyarázottak: Ábrahám, Sziszüphosz, Narkisszosz,

Kroisosz üzenete nem hagy sokat a képzelőerőre. Az újkori példák, mint Frankenstein, a *Childe Harold* zárándokútja vagy Zoro és Huru, netán Frank Sinatra dala ugyancsak nem tartanak igényt a kulturális utalások felfejtésére, ami lényegesen szűkíti a könyv által nyújtott kihívásokat.

És ha már itt, a bökkenőknél tartunk, meg kell említeni a kötet gyengeségeit. A narratíva eléggé hihetetlen, egyrészt a vagyonszerzés körülményei miatt (az, hogy könnyedén kideríthető, miszerint a világ legfiatalabb milliárdosa címet már a hősnél fiatalabb személyek is betöltötték, szinte mellékes), másrészt a párizsi kiruccanás miatt. Nehéz elképzelni, hogy 2018-ban bárki is elfogadhat egy rangos eseményre szóló meghívást valaki másnak kiadva magát, arról nem is szólva, hogy egy elismert, idegen nyelvre is fordított író nevében, aki mindennek tetejében jelentősen idősebb lehet nála. A közhelyek túltengenek a regényben, Shakespeare unásig ismételt idézetsora csupán – hogy magam is éljek eggyel – hab a tortán. A regény fő szervezőelvének választott bugyutaság viszont

sokszor szerencsésen működik (máskor viszont kifejezetten amatőr hatást kelt), leginkább a precízen felépített epizodisták sikerrel megvalósított jellemábrázolásakor (Lili cirkuszi kötél-táncos apja; a félig francia, félig argentin Juliana María de los Remedios, akinek alakja legalább annyira izgalmas, mint a neve; Josh Daniels, a mélynyövésű walesi tenisz-bajnok). A szereplői nevek frappánsak és kifejezők, sőt, az összetett tagok szétbontása humoros helyzeteket is eredményez. (Fritzenwanker nevének utolsó tagja angolul egyszerre jelent „faszverőt, reiszmanfrédot, dilettánst”, míg Hürlimann és Finkelmann németes nevének végződése – talán szándékolatlanul – férfit jelent, a versenytáncospár női tagjának vezetékneve pedig Márquez ikonikus regényének világszép nőjét idézi.)

A sok fiktív szereplő között akad egy valódi, Daniel Barenboim izraeli karmester és zongoraművész személyében, aki

annyira hitelesen vegyül el a kitálalt kompanya tagjai között, hogy csupán az éles szeműek jöhetnek rá, hogy egy valódi hírességgel van dolguk, aki ténylegesen három ország állampolgára. Ahhoz, hogy a fabulaszerű epizódokat összetegyük, nem kell túlságosan nagy előképzettség, de a hiedelmekkel, az összeesküvés-elméletekkel, a társadalmi felelősségvállalással foglalkozó szöveghelyek jelentőségének felismerése hol ki nem fejtettségük, hol túlbeszélésük, valamint az elbeszélői csapongás okán jelenthet kihívást. Fehér nagyon gördülékeny, csupasz, de szépirodalmi értéket nem hordozó nyelve segíti ennek a vegyes témájú írásnak a befogadását, a hétköznapivá tett elbeszélőmód viszont egy idő után túlkompensálttá válik. Az, hogy a narrátor nem győzi hangsúlyozni, hogy nem gyakorlott elbeszélő, valamint az ezt jelző elbizonytalanodások és kipontozások nem túlságosan sikerült megoldások. A stand-up humoristák szkeccsírójaként is dolgozó, a regény megjelenésekor hu-

szonhat esztendő Fehér nyelvi leleményét leginkább páratlan hasonlatai demonstrálják: „(...) a Sacré Coeur templom úgy ült a horizonton, mint egy nagy fehér macska a kerítés tetején.” (38) vagy az „özüvíz előtti, libafoszöld Suzuki Swifftel (...) ha véletlenül kátyúba hajtottam, olyan hangot adott ki, mint amikor földre ejtenek egy tizenkét darabos konyhai edénykészletet.” (42)

A kalandos és humoros betétek számos író idéznek meg, közülük leginkább Kurt Vonnegut és Rejtő Jenő juthat eszünkbe, de a Voltaire *Candide*-jével történő összevetés sem lenne ördögtől való. Csak egy valakit hiányolunk: Fehér Boldizsárt, a fiatal pályakezdőt. Látszik, hogy a szerzőben van kraft, de a saját hang felbukkanására hiába váránk ezt a lektúrt olvasva. Az „epigonság” és a *Vak majom* tényleges koherenciájának, elfogadható végkifutásának hiánya miatt a legjobb elsőkötetes szerzőnek járó Margó-díjjal történő elismerés (melyet Fehér Boldizsár 2019-ben vehetett át) számtalan kérdést vet fel.

Navarrai Mészáros Márton

„Mélyvízbe nem mehetünk”

Gáspár-Singer Anna, Valami kék, Budapest, Kalligram Kiadó, 2019

Gáspár-Singer Anna debütkötetének vállalásai könnyen felmutathatók: a *Valami kék* terjedelműket, témakörüket és működési elvüket tekintve egyaránt egyenmű novellák gyűjteménye. Elsőre azt is gondolhatjuk, egészen bejáratott (más szóval: unásig [ki] ismert) prózával van dolgunk, és talán a sutaságok majdani számbavétele után is ez lesz a legszomorúbb; hogy biztosra próbál menni. Egy első kötetet veszünk (a polcra le), és mégis, amire a kiadó nevének olvastán számítunk, nagyjában-egészében azt is fogjuk kapni. Attitűdben legalább. A szépirodalmi kiadók ismerik a maguk közönségét, ízlésüket, érdeklődésüket – így pontosan tudják, milyen egy nagy biztonsággal kiadható könyv. Ez is egy ilyen kötet: fölvázolható az a világnézeti és esztétikai, akár kultúrszociológiai horizont, amelyben közönségét keresi.

A kötet egyfajta kollektív érdeklődést tükröz, a balos érzé-

kenységű, belvárosi értelmiség tárcatémáin evezünk végig, mint valami kéken. Kivándorlás, párkeresés, feminizmus, a multik világa, kulturális, vallási és politikai összekoccanások képezik a szüzsék túlnyomó részét. A társadalmi, szexuális, vallási, etnikai stb. kisebbségek reprezentációja széleskörű, a szöveg pedig rendszerint biztosra megy, hogy az olvasó empátiákkal forduljon feléjük. Az ortodox családban egyedül a meleg fiú lesz képes az együttérzésre. Az új munkahelyre kerülő talpraesett, céltudatos nő boldogulását a szexista főnök akadályozza. Az Izrael-ellenes egyiptomi családapa rémisztő és kegyetlen. Föltűnik, hogy a könyv szociális érzékenysége jóhiszeműen is végtelenül felületi – néhány figyelmesebb ponttól eltekintve újságírói mélységű social commentaryt olvasunk.

Ezekben a sokszor lektűrízű, politikailag-ideológiailag terhelt kerettörténetekben tűnik föl egy-

két szereplő állóképnyi jelenetekben. A figurák körberajzolása, előtörténeteik teszik ki a szöveganyag döntő részét. A közelmúlt népszerű prózairodalmából (Greccsó, Háy, Dragomán) ismerős módon mutat föl apró, érdekesnek szánt részleteket, megfigyeléseket, miközben valami jelentékeny ellipszisben hagy. A legkisebb közös nevező poétikájával akár hasonló babérokra is törhetne Gáspár-Singer Anna – de nyelvileg nem teremt hasonló intenzitást, az eltanult narratív cseleket pedig receptszerűen alkalmazza. De ahol a hivatkozottak elhelyezik tétjeiket, a *Valami kék* már megtorpan – kimerül szereplőinek és alaphelyzeteinek megírásában.

Ezekben a kis vignette-ekben nyílik aztán alkalom a könnyen befogadható és vállalható politikai vélemények megrajzolására. Néhány oldallal később, mikor a szerző rajtakapja magát, hogy önmaga körül forog, sajátos húszárvágással visszkap egy korábbi „megfigyelésére”, és úgy tesz, mintha az motívum volna. Dramaturgiailag ugyan hatásos, de talán egyszer sem kellően megalapozott ahhoz, hogy működni tud-

jon. Ötletszerűnek tűnik, ahogy a gasztroblogot indító szomszédasszony történetét a szagelszívó körüli eseménysor és a telejósda zsargonja keretezi. Az ilyen apró fókuszálásokra pedig nagyon sokat bíz a szöveg, ezért kár, hogy igen hétköznapiak.

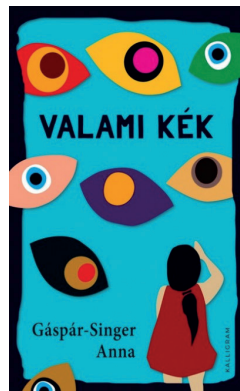
Amiképp a novellák látványelemei, akképp szereplőik is semlegesek, sokszor unalmasak. Sőt, mi több: egytől egyig ellenszenvesek, még ha szerintük velük is kellene együttéreznünk. Ezek a figurák mind sínylődnek, ha van is választásuk, az több rossz közül, kiútjuk sosem mutatkozik – esendőségükben viszont mégsem az emberi tűnik föl, inkább látszanak kellemetlen viaszbabuknak. A lelkitársért tinderező harmincasok, a súlyával küszködő kislány, a válást halogató édesanya mind lehetnének érdekesek, de már a novellák terjedelmi keretei miatt sem bomlanak ki kellően, sematikusak maradnak. Arról lehet szó, hogy a könyvnek egyszerre lenne igénye az egyszerűen emberit és a kulturálisan tipikusát fölmutatni, a tipikusság kényszere viszont nem teszi lehetővé az egyszeri kidolgozását.

Érdekes kontrasztot alkotnak a karakterek ellenszenvenességével a korábban emlegetett apró megfigyelések, amelyek egyértelműen valamiféle familiaritás érzésére bázíroznak – tehát esetleg ezekben a nyomorult, bosszantó alakokban magunkra kellene ismernünk. Ha ez alaposabban föl-fedezett csapásirány volna, javára válna a könyvnek, hiszen az ismerős és a taszító ilyen ellentéte nagyszerű táptalaja lehetne szatirikus szövegeknek, természetesen mutathatná föl a mindennapi önsajnálatainkat.

Talán a kötet nyelvi minősége fogható meg legnehezebben, a szereplőkhöz tartozó, egyedi regiszterek egy igen semleges narratív nyelvbe íródnak bele. Ezek a stílusimitációk időnként eldöcögnek, másutt viszont kínosak. Sajnos kevés a trendiséghez leírni, hogy sznepcset. Melhardt Gergő azt írja az *Élet és Irodalom*-ban (Melhardt Gergő: *Valami kéne még*, *Élet és Irodalom*, 2020/1.), hogy ez az „igénytelenebb életmódblogok” nyelve. Én érzékelni vélek valami kettősséget, ha másért nem, mert valahonnan kiütnek ezek a frázisok: mert

közben irodalmiaskodik is, időnként és váratlanul, ahogy a segédmunkás Dzsoni exbarátnője „maró hiányán” mereng. Tehát előbeszédyszerűség és szleng keveredik állandóan valamiféle szépelegő-esztétizált nyelvhasználattal. Ez a nyelvi diszszonancia pedig, még ha (gyanúm szerint) nem is szándékolt, valamiképp megkérdőjelez vagy idézőjelbe tesz ezt-azt. Úgy is érthetjük, hogy

komolyan vehetetlenül rossz, de ha szemügyre vesszük a *moly.hu* feltehetően laikus olvasói véleményeit, többen ironikusan olvasták ezeket a szöveghelyeket. Melhardt azt mondja, „ha nincs másik nézőpont, az ironia nem lehetséges.” Az olvasót, köszöni szépen, talán, de ez nem érdekli. Ismerünk (még hozzá: szeretünk) olyan irodalmat, ahol az ironizáló szólam nem válik el a beleélt szólamtól, sokkal inkább valami nyakig-benne-lét jellemzi abban, amin közben kacag is. Itt (például)

a Szerb Antal- vagy a Krúdy-féle iróniára gondolok. A legújabb művészetekben központivá is válik ez, elég, ha a vaporwave-re gondolunk. Mindenesetre ha jóindulatunkban ironikusan olvassuk is a könyvet, nagy eséllyel ugyanabba keveredünk, mint a Krusovszky-regény recepciója, sokkal beljebb aligha jutunk. Az *Akik már nem leszünk sosem* körüli diskurzus tétje is az, hogy a félnaiv elbeszélő szövegei működnek-e. Ingoványos talaj ez, hiszen az iróniának, mint ismeretes, nincs nyelvi jelölője – azt hiszem, a hivatkozott szerzőknél is sokszor nehézkes volna kiemelni azokat a szöveghelyeket, amelyek ezt az olvasásmódot játékosan hozzák. Mégis érzékeljük, ha ezek az oly gyakran ködbevező jelek mégis megmutatják magukat – a *Valami kékből* hiányzik ez a megcsináltság.

Pedig a szöveg összes eddigi melléfogása alól fölmentést nyerhetne humorról vagy elbeszélői (meta)reflexióval, ha bírna effélével. De a naiv elbeszélőt is ki kell dolgozni, különben 204 oldal törzsszövegen keresztül csak kínunkban, ha fölnevetünk. Olyanokon, hogy „a zenéjük átmenet

pop és underground között.” (43) Pedig milyen csodás Sárbogárdi-félmondat ez: „sejtettem, hogy ez a séta sem lesz fátylászmenet.” (176) Vagy: „Úgy meneteltek, mint egy rettenthetetlen agyaghadserg katonái.” (178) Bárhogy meneteljenek is ők, a valamelyik (!) agyaghadserg szoldátjai. Noha itt kivételesen mindenképp valami humor vagy legalább gúny van, hiszen túlsúlyos amerikai kamaszokra vonatkozik a megjegyzés. Eddig jutnak a viccek. Aztán inkább „lecsorognak délre a Níluson” (144). *Csorognak le*, folyásiránnyal szemben. Ugyanoda, ahol az imént voltunk: hiába vádászunk vicces szöveghelyeket, semmi jogalapunk eldönteni, ezek szellemes szubverziók-e, avagy mezei baklövések. Szórványjellegükönél fogva az utóbbira merek gyanakodni.

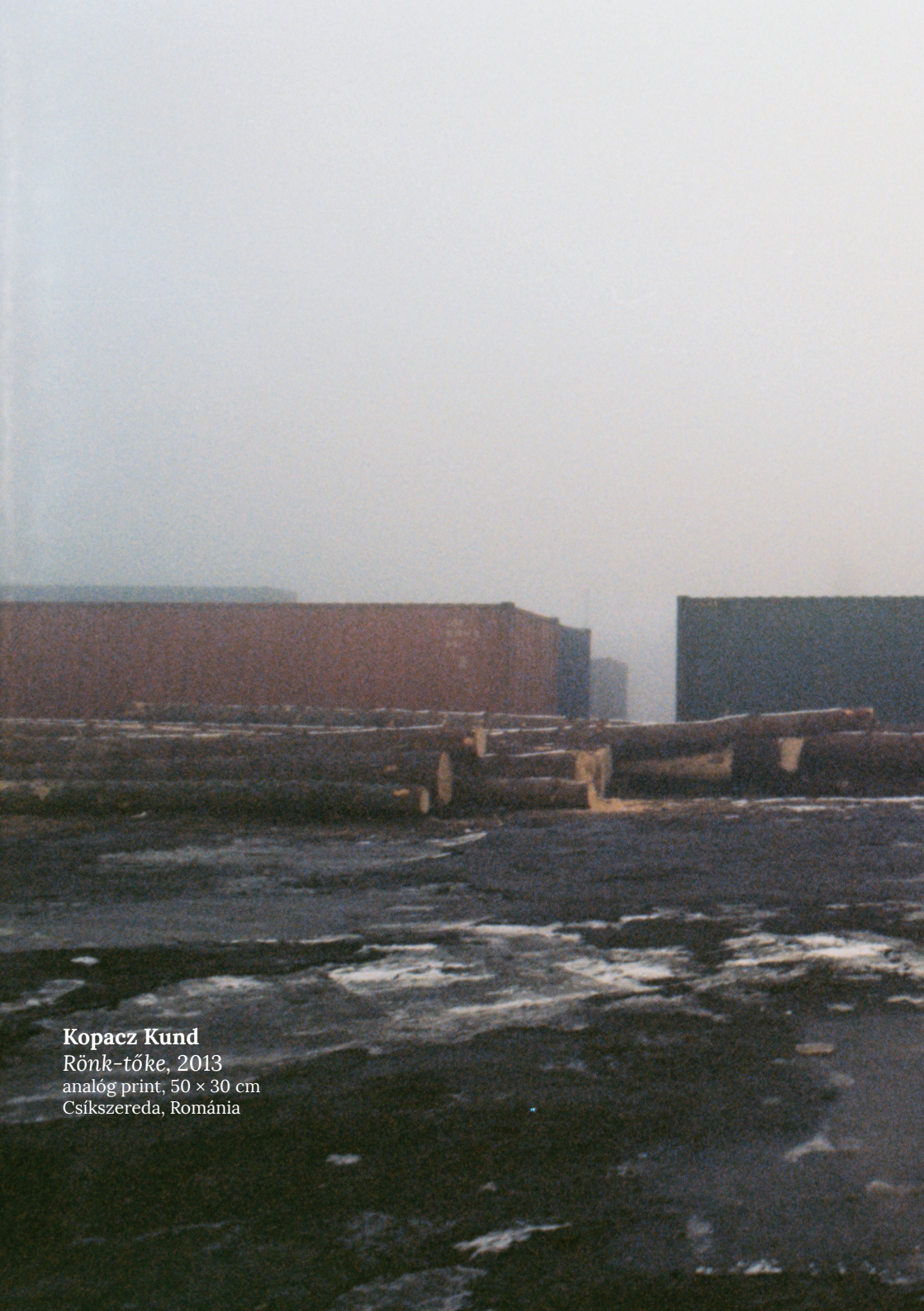
Úgy tűnik, a szerző hol nincs elég messze, hol nincs elég közel választott tárgyához. A párkapcsolati nehézségekkel küzdő vagy épp gyermekkorára visszagondoló fiatal nő képe túl közeli, nem hagy élhető teret humornak, reflexiónak. A munkásférfi vagy a bejárónő sztorija pedig túl távoli

ahhoz, hogy kellő intenzitással jelenhessen meg. Mindez alól egyedül az izraeli utazást, a harmadik generációs zsidóság identitását tematizáló szövegek jelentenek kivételt. Ezek a novellák kulturális tekintetben nem érdektelenek, és talán a jobban belótt távolság miatt sikerültebbek is. Azt hiszem, az is előnyükre válik, hogy tema-

tikusan összefüggenek, tágasabb tér nyílik így a szereplők és a kulturális kontextus árnyalására.

Gáspár-Singer Anna beleérző készséggel házal, miközben a végletekig saját nézőpontjába zárul. Az meg igen szűkösnek mutatkozik, és főleg túl komoly-nak – „komoly” beszédhez pedig kevés ez a pasztellezés.

Kondor Tamás

Kopacz Kund
Rönk-tőke, 2013
analóg print, 50 × 30 cm
Csíkszereda, Románia

CAPITAL

CMA CG

E számunk szerzői

Györe Balázs (1951) József Attila-díjas költő, író, legutóbbi kötete: *Amerikai grafit* (Kalligram, 2017), *Budapest* • **Kondor Tamás** (1997) egyetemi hallgató, *Eger* • **Kopacz Kund** (1991) képzőművész, *Bukarest* • **Kőhegyi András** (2003) gimnáziumi tanuló, *Veszprém* • **Makkai T. Csilla** (1994) szerkesztő, kritikus, *Budapest* • **Mizsur Dániel** (1991) költő, szerkesztő, doktorandusz (ELTE BTK), legutóbbi kötete: *Karc* (Apokrif-FISZ, 2017), *Budapest* • **Nagy Márta Júlia** (1982) költő, legutóbbi kötete: *Ophélie a kádban* (JAK-Prae.hu, 2014), *Debrecen-Budapest* • **Navarrai Mészáros Márton** (1995) kulturális újságíró, szerkesztő, kritikus, *Budapest* • **Sajó László** (1956) költő, író, legutóbbi kötete: *Volt időnk* (L'Harmattan, 2019), *Sátoraljaiújhely-Budapest* • **Stolcz Ádám** (1989) költő, legutóbbi kötete: *Beccapódás* (Apokrif-FISZ, 2016), *Párizs* • **Szalay Álmos** (1984) író, grafikus, viselkedéselemző, legutóbbi kötete: *Fák mindenütt* (FISZ, 2017), *Budapest* • **Taródi Luca** (1995) egyetemi hallgató, kritikus, *Budapest* • **veress dani** (1988) szerkesztő, doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), *Debrecen*

ISSN 2060-3207

20001

9 772060 320701

Ára: 500 Ft

